

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук
Кафедра управління та адміністрування

на правах рукопису

УДК 331.56

Струк Юлія Володимирівна

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ БЕЗРОБІТТЯ: СТАН, ФІНАНСОВІ
АСПЕКТИ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ**

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

Наукова робота на здобуття кваліфікації магістра

Науковий керівник:
к.е.н., доц., Гавадзин Н. О.

2023 рік

ЗВО «УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних та прикладних наук
Кафедра управління та адміністрування

ітній ступінь: «магістр»

ціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри управління та
адміністрування

к.е.н., доц. Гавадзин Н.О.

«20» вересня 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Струк Юлії Володимирівни

(супроводити, інформувати, контролювати)

ма роботи Регіональні аспекти безробіття: стан, фінансові аспекти, ально-економічні наслідки

вник роботи к.е.н., доц., Гавадзин Наталія Олегівна

рджені наказом ректора університету від «20» вересня 2022 року № 01/3-НВ

Строк подання студентом роботи 03.02.2022 р.

Вихідні дані до роботи нормативно-правові документи, методики, льтати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали наукових еренцій, навчальна та періодична література, інформація інтернет-джерел, истична інформація.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно обити) 1. Дослідження теоретичних аспектів безробіття: характеристика, іфікація, роль у сучасній економіці 2. Аналіз стану безробіття 3. мендації та пропозиції вирішення безробіття

ерелік графічного матеріалу: рисунок, діаграми, таблиці

Дата видачі завдання 22.09.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ П	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення тематики, уточнення плану роботи, оформлення та затвердження завдання	22.09.2022	виконано
2	Опрацювання літературних джерел, нормативно-правових документів, збір та обробка статистичних та звітних даних, проведення розрахунків та аналізу	27.09.2022	виконано
3	Написання розділу 1. Дослідження теоретичних аспектів безробіття: характеристика, класифікація, роль у сучасній економіці	12.10.2022	виконано
4	Написання розділу 2. Аналіз стану безробіття	09.11.2022	виконано
5	Написання розділу 3. Рекомендації та пропозиції вирішення безробіття	30.11.2022	виконано
6	Підготовка висновків	07.12.2022	виконано
7	Написання вступу	07.12.2022	виконано
8	Попередній захист	14.12.2022	виконано
9	Повне остаточне оформлення і подання кваліфікаційної роботи на кафедру, реєстрація	03.02.2023	виконано

Студент

(підпис)

Струк Ю.В.

Керівник роботи

(підпис)

Гавадзин Н.О.

АНОТАЦІЯ

У магістерській роботі досліджено фінансові аспекти соціально-економічного явища безробіття.

Об'єктом дослідження є безробіття та його фінансові аспекти.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади аналізу фінансових інструментів безробіття.

Метою магістерської роботи є виявлення можливості підвищення рівня зайнятості на ринку праці України й в регіоні та пошук шляхів подолання безробіття.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі задачі:

- розкрити економічну сутність безробіття;
- дослідити методи аналізу фінансових інструментів безробіття;
- опрацювати основні інформаційні джерела для проведення аналізу безробіття;
- дослідити причини безробіття;
- дослідити фінансові інструменти регулювання безробіття;
- запропонувати шляхи подолання безробіття в Україні.

Ключові слова: аналіз, безробіття, зайнятість, фінансові інструменти, причини, наслідки.

ANNOTATION

The master's thesis investigates the financial aspects of the socio-economic phenomenon of unemployment.

The object of research is unemployment and its financial aspects.

The subject of the research is the theoretical and methodological foundations of the analysis of financial instruments of unemployment.

The purpose of the master's thesis is to identify opportunities to increase employment in the labor market of Ukraine and the region and to find ways to overcome unemployment.

To achieve this goal, the following objectives were formulated:

- to reveal the economic essence of unemployment;
- to study methods of analyzing financial instruments of unemployment;
- to study the main information sources for analyzing unemployment;
- to study the causes of unemployment;
- to study the financial instruments of unemployment regulation;
- to suggest ways to overcome unemployment in Ukraine.

Keywords: analysis, unemployment, employment, financial instruments, causes, consequences.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ БЕЗРОБІТТЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА, КЛАСИФІКАЦІЯ, РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ	9
1.1. Сутність безробіття: його класифікація і причини виникнення.....	9
1.2. Нормативно - правова база регулювання безробіття.....	17
1.3. Фінансові інструменти регулювання безробіття та методи їх аналізу	23
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ	28
2.1. Ситуація на ринку праці	28
2.2. Статистика безробіття в Україні.....	38
2.3. Порівняння показників зайнятості та безробіття.....	43
2.4 Фінансові аспекти безробіття та зайнятості	45
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРІШЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ.....	50
3.1. Соціально-економічні проблеми та наслідки безробіття	50
3.2. Шляхи подолання безробіття в Україні	52
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з найвагоміших соціально-економічних проблем сучасного стану України є безробіття. Це надскладне макроекономічне явище економічного життя суспільства. Війна в Україні згубно позначається на зайнятості в державі. Безробіття стає невід'ємним елементом життя нашої держави, що, насамперед впливає на соціально-економічну, а, відтак, і на політичну ситуацію. Досліджуване явище є в центрі уваги населення, наукової спільноти, а також є однією з найактуальніших проблем у країні. Безробіття є проблемою макроекономічною, яку формують наступні чинники: структурні зміни в економіці; зниження темпів економічного розвитку/зростання; науково-технічний прогрес; співвідношення цін факторів виробництва; сезонні коливання виробництв; недостатній сукупний попит; інфляційні процеси; застаріле трудове законодавство; недостатній рівень професійної підготовки та перепідготовки; низький рівень програм зайнятості та зміни у демографічних процесах. З огляду на таку ситуацію, в якій знаходиться державва, безробіття – це найгостріша проблема, на яку наштовхнулося населення України. Передумовою цього є неефективне використання робочої сили у минулому та відсутність економічних інструментів, які б дали змогу суспільству застосовувати свої знання та навички у продуктивній роботі за відповідну плату, війна. Саме тому, дане явище є економічною проблемою, з одного боку, та соціальною проблемою – з іншого. Безробіття у нашій державі набуло масового характеру і веде за собою реальну загрозу для суспільного та державного благополуччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, які спричинені безробіттям в Україні присвячено багато праць науковців. Дане явище відображене у дослідженнях вітчизняних учених: О. Грішної, А. Борищук, К. Семенової, І. Зайцевої, Л. Шаульської, Н. Якимової та й багатьох інших.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є виявлення можливості підвищення рівня зайнятості на ринку праці України та в регіоні та пошук шляхів подолання безробіття.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі задачі:

- розкрити економічну сутність безробіття;
- дослідити методи аналізу фінансових інструментів безробіття;
- опрацювати основні інформаційні джерела для проведення аналізу безробіття;
- дослідити причини безробіття;
- дослідити фінансові інструменти регулювання безробіття;
- запропонувати Шляхи подолання безробіття в Україні

Об'єктом дослідження є безробіття та його фінансові аспекти.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади аналізу фінансових інструментів безробіття.

Методи дослідження. Магістерське дослідження проведено із використанням діалектичного підходу щодо вивчення фінансових інструментів безробіття. У дослідженні застосовано загальнонаукові методи пізнання, а саме: аналізу й синтезу; індукції й дедукції; поєднання конкретного з абстрактним, групування, порівняльного аналізу, розрахунковий, конкретизації та прийоми статистико-економічного аналізу. Побудова схем та діаграм, формування таблиць, фінансово- економічні розрахунки здійснені за допомогою сучасних комп'ютерних технологій та програм EXCEL.

Інформаційною базою дослідження є наукові доробки вітчизняних та зарубіжних учених з теорії та аналізу фінансових інструментів безробіття; законодавчі акти; нормативні документи; дані Державної служби статистики; матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних засад фінансових інструментів безробіття та розробці рекомендацій щодо зниження його рівня.

набули подальшого розвитку:

– пропозиції щодо підвищення рівня зайнятості та пошук шляхів зниження рівня безробіття.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у магістерській роботі, отримані автором особисто.

Апробація результатів магістерської роботи. Результати дослідження, викладені в магістерській роботі отримали позитивні відгуки на міжнародній науково-практичній конференції

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи – 65 сторінок друкованого тексту. Робота містить 3 таблиці, 6 рисунків, список використаних джерел із 44 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ БЕЗРОБІТТЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА, КЛАСИФІКАЦІЯ, РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1 Сутність безробіття: його класифікація і причини виникнення

Стан та подальший розвиток ринку праці країни, а також ступінь, методи та інструменти його регулювання з боку держави зумовлені різними за ступенем і характером впливу чинниками (рушійними силами): сучасним рівнем розвитку та історичними соціально-економічними особливостями, макроекономічною політикою, співставленням та відношенням основних політичних сил, політикою та культурою суспільства, глобальними трендами у сфері зайнятості.

В Україні прослідковується тенденція запозичення відокремлених елементів світового досвіду щодо регулювання ринку праці без особливого врахування соціально-економічного середовища та суспільства. На думку фахівців, найприйнятнішою для нашої держави є шведська модель регулювання ринку праці. Суть, якої полягає у тому, що роль держави в керуванні процесами і всією соціальною сферою доволі велика, авідтак проблеми зайнятості є пріоритетними. На заходи, пов'язані з вирішенням цих проблем витрачається майже 3% ВВП та 7% державного бюджету. Вагомою особливістю є те, що у структурі коштів близько 70% витрачається на проведення активної політики [4]. В Україні, на жаль, політика зайнятості носить пасивний характер. Вона зводиться до реєстрації безробітних та подальшої виплати їм допомоги.

Безробіття – як соціально-економічне явище реалізується в тому, що працездатна частина суспільства не в змозі втілювати свої потреби, бажання та реалізовувати здібності. Значна частка населення не належить до виробничого класу через соціальні та індивідуальні причини. А відтак, люди не мають можливості отримувати винагороду за працю – заробітну плату. Безробіття є наслідком того, що на ринку праці, пропозиція праці переважає над попитом на

неї, через це спричинюється різні економічні та соціальні проблеми, а також породжується напруга, яка виникає в суспільстві [1].

Трактування поняття «безробіття» має багато наукових підходів. С. Мочерний визначає безробіття як соціальне явище, при якому певна кількість працездатних осіб не має можливості знайти роботу [26]. Л. Абалкін зазначає, що безробіття – це економічна ситуація, за якої частина економічно-активного населення регіону/ території не може застосовувати наявну робочу силу [27]. В. Васильченко, у своїх працях, доводить існування як економічної, так й соціальної сутності безробіття. Перша – зводиться в тому, що за рахунок вимушеної незайнятості економічно-активної частини громадян суспільство втрачає певну величину суспільного продукту, при цьому витрачаючи кошти на утримання безробітних і членів їх сімей; друга ж – в тому, що вимушено непрацюючі особистості, які живуть на не зароблені кошти, а за рахунок допомоги, маргіналізуються, через зниження рівня самовираження в праці. Якщо безробіття є довготривалим, втрачається професіоналізм, виробничі навички, появляється зневіра й деградація індивідумів [28].

Ставлення до безробіття було різне, часом неоднозначним: однак часто змінювались тенденції. На початку ХХ століття безробіття було масовим і поширеним явищем у всьому світі – його розміри стрімко збільшувались. Безробіття вважали найбільшою соціальною проблемою, з якою державні управлінці повинні боротись усіма можливими методами та способами. До середини ХХ століття ставлення до явища безробіття змінилось. Початок побудови суспільств із соціальною ринковою економікою, змінив пріоритети: явище безробіття перестало представляти собою серйозну проблему для держав, що сьогодні видається дивним і науково необґрунтованим.

Згідно даних МОП (Міжнародної організації праці), безробітними вважаються особи, які не мають заняття чи роботи, що би приносило їм дохід. Також, зазначається, що безробітними є люди, які в даний період шукають роботу та готові приступити до праці упродовж двох найближчих тижнів [2].

Законом України «Про безробіття населення» від 01.03.1991 року № 803-ХІІ (ст. 1) вперше було визнано і визначено статус безробітного. Безробітними визнаються працездатні громадяни у працездатному віці, які через відсутність роботи не отримують заробітної плати або інших передбачених чинних законодавством доходів, а також, вони зареєстровані у державній службі зайнятості як ті, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи. Безробітними визнаються, також, інваліди, які не досягли пенсійного віку, не працюють та зареєстровані як такі, що шукають роботу [3].

Проте в економічній науковій літературі існують підходи, що пояснюють чому безробіття є необхідним та має право на існування, як явище. По-перше – це марксистська теорія, яка розглядає явище безробіття як історичний процес, який є властивий для суспільства, що було побудоване на тому, що засоби виробництва є заснованими на приватній власності. Школа трактує появу безробіття процесами, які пов'язані з нагромадженням капіталу. Окрім того, дане явище школа пов'язує із органічним зростанням побудови капіталу. Ннаслідком безробіття вважають зубожіння найманих працівників.

По-друге, неокласична школа, яка безробіття признавала природним явищем, що здійснює функцію колообігу незайнятої частини населення працездатного віку.

Третім підходом, який розглядаємо, є Кейнсіанська школа. Вона присутність безробіття пояснювала тим, що насправді існує недостатній рівень сукупного попиту. Коли держава змінює розмір податкових ставок, то таким чином збільшує сукупний попит на товар, що може викликати зростання попиту на робочу силу. Саме таким чином, згідно даної теорії, можна знизити рівень безробіття в державі.

Безробіття є і може бути результатом змін у структурі зрушень в економіці, в тому числі, в змінах технологічних укладів. Такий вид безробіття розглядається як тимчасовий, тому що на зміну застарілим сферам, галузям і виробництвам приходять нові і перспективніші. Особливо сильне збільшення у рівнях безробіття відбувається за результатами циклічних спадів в економічних процесах. Цей вид безробіття науковці розглядають, як найбільш небезпечний, оскільки виникає замкнуте колообіг: падіння рівня виробництва – явище безробіття – зменшення у

рівнях загальних доходів – зниження сукупного попиту товарів– падіння обсягів виробництв – знову явище безробіття тощо. Це повторюваний циклічний процес.

Безробіття та зайнятість за своєю економічною сутністю явища доволі складні, багатогранні й багатоаспектні, тому й характеризувати їх потрібно з різних сторін із застосуванням різноманітних показників. Основними показниками названих соціально-економічних явищ є їх поділ на дві групи:

1) абсолютні показники, які відображають розмір та обсяг зайнятості й безробіття, що відображають фактичну чисельність, відповідно, зайнятих і безробітних;

2) відносні показники, які показують ступінь поширення в суспільстві певних явищ, із відображенням часток відповідної категорії відносно усього (або певної більшої категорії) масиву населення.

Зазначені групи показників можуть бути розраховані для усього масиву населення країни, для певних окремих територій (областей, міст, районів, громад), для певних окремих груп населення за різними класифікаційними ознаками (до прикладу: за місцем проживання, за віковими групами, за рівнем освіти і т. ін.). Однак назви, категорії, методика побудови, розрахунків і застосування показників мають бути стандартизованими і однозначно зрозумілими на суспільному рівні [20].

В деяких випадках причинним генератором безробіття може бути активне суб'єктне втручання держави і професійних спілок у трудові відносинах між найманими працівниками і роботодавцями, що призводить до ринкової негнучкості розмірів оплати праці і вимушує підприємців вирішувати проблему отримання їх максимального прибутку шляхом скорочення рівня зайнятості.

Причини безробіття представляють чинники та фактори, що впливають на розмір, тенденції і динаміку безробіття. Основними джерелами безробіття вважаються не ринкові пропорції чи умови, що складаються на певному ринку праці. Ринок праці є лише відображенням існуючих в даний момент пропорцій між попитом на робочу силу і її пропозицією, але не приймає безпосередньої участі в їх формуванні. Ці співставлення залежать від процесів, що знаходяться за межею

ринку праці. Ринок лише їх виявляє, визначає безробіття, робить явище видимим для суспільства [9].

Класифікація явищ і процесів завжди була важливою компонентою в кожному науковому дослідженні. Саме полід за ознаками допомагає більш повно та цікавіше описати певне явище. Дозволяє відобразити найбільш необхідні характерні ознаки і їх причинно-наслідкові зв'язки.

Існують різні типи безробіття, а саме: фрикційне, структурне, сезонне, циклічне. Особливості прояву кожного з цих видів, зумовлене причинами їх виникнення.

Фрикційне безробіття викликане природним (нормальним) прагненням людини шукати вигідніші та цікавіші сфери застосування своєї робочої сили та особистого потенціалу. Це безробіття «між роботами», коли людина залишила попереднє робоче місце і у даний момент знаходиться в пошуку іншого (процес пошуку не є миттєвим, а пов'язаний з певним періодом очікування). Причинами фрикційного безробіття заховані у прагненні людини поліпшити свої умови праці, підвищити розмір оплати праці, бажанні уникати конфліктних ситуацій у трудовому колективі, переїхати на нове постійне місце проживання, просто змінити обстановку для збереження життєвого тону, підвищення рівня працездатності, стимулювання психологічної рівноваги (саме психологи рекомендують змінювати робоче місце і організацію не менше шести разів за життя, однак ця тенденція має свої національні та суспільні особливості).

Фрикційне безробіття завжди є короткостроковим і носить добровільний характер, на противагу вимушеному безробіттю, за якого працівник має можливість і хоче працювати при даному розмірі оплати праці, але не може знайти відповідну освіті і досвіду роботу. Однак, добровільність фрикційного виду безробіття носить не тільки економічний, але й юридичний (тобто правовий) характер. Саме економічного характеру причини (незадовільні умови праці, низький розмір заробітної плати, тиск з боку керівництва та ін.) вимушують працівників тимчасово поповнити ряди безробітних людей. В Україні, на жаль, фрикційне безробіття носить, як правило, не зовсім добровільний, а доволі

вимушений економічний характер, оскільки часто не фіксується, бо перерва в роботі може становити один-два місяці, що для багатьох осіб не є підставою для звернення до органів служб зайнятості.

Структурне безробіття змістовно відноситься до категорії «нормальне», оскільки викликане необхідністю структурних зрушень в економіці, а саме виникненням нових видів виробництв, сфер і галузей на основі поступової стагнації старих. Структурні зрушення в економіці держави носять довготривалий характер, що відображається як на тривалості структурного безробіття (яке виникає в середовищі людей, чії знання, освіта, професії і кваліфікації є застарілими і не зовсім відповідають вимогам нових робочих місць і тенденцій ринку праці). До структурного безробіття можна віднести, також, технологічне безробіття, яке спричинене вдосконаленням технічного рівня сфер діяльності суб'єктів господарювання, виробництв і галузей. Специфіка економіки держави в останні роки, полягає в тому, що структурні зрушення дуже рідко пов'язуються з технологічними змінами (за винятком процесів автоматизації та комп'ютеризації управлінських і банківських функцій, які вимагають не перекваліфікації, а лише додаткових скілів до основної професії). Кістяк українського структурного безробіття складається з людей не із застарілими професіями, а більше із застарілими способами та методами роботи і мислення.

Циклічне безробіття може виникати при недостатньому розмірі сукупного попиту. Воно обумовлене спадом обсягів виробництва і скороченням рівня споживчого попиту через зменшення розмірів доходів населення. Професії та спеціальності безробітних людей не стільки старіють, скільки не застосовуються через непотрібність факту кількості робочої сили. В українській державній економіці важко провести чітку межу між такими видами безробіття як структурне і циклічне. Якщо в західних країнах основою безробіття є його фрикційний і структурний (технологічний) підвиди, то для України основною проблемою можна визначити циклічне безробіття з певними елементами структурного у вигляді непотрібної кількості робочої сили характерної для перехідної економіки (а не для економіки загалом).

Природним і нормальним видом безробіттям як для країн з розвинутою економічною системою, так і для України є сезонне безробіття. Воно характерне для таких галузей: сільське господарство, туристичний бізнес, деяких видів промислів (хутровий, рибний, збір грибів, горіхів, ягід, трав та ін.). Воно спричинене природними факторами і доволі легко прогнозується на територіях, де переважають зазначені види економічної діяльності.

Отже, безробіття може бути викликане різними причинами, а саме: спадом обсягів виробництва в економіці (тобто циклічне), природними факторами (тобто сезонне), структурними зрушеннями в окремих галузях виробництва (тобто структурне та технологічне), недосконалістю інформаційних даних на ринку праці (тобто фрикційне).

Безробіття часто створює певні *проблеми* у суспільстві, а саме: зменшується кількість платників податків; у громадян зменшується їх купівельна спроможність, що абсолютно негативно впливає як на соціальний аспект, так і на економічний рівень.

Внаслідок таких проблем виникає соціальне нагнітання та напруження, появляються додаткові витрати із бюджетів на підтримку та забезпечення непрацюючих осіб. Варто акцентувати, що лише при застосуванні ефективного механізму працевлаштування населення у державі, можна знизити рівень безробіття, а відтак, для людей знайти гідну та високооплачувану роботу.

Як і кожне соціально-економічне явище, безробіття має *причини, ними є:*

- 1) нестабільна політична ситуація в державі
- 2) масова міграція населення працездатного віку/ відтік інтелектуального потенціалу
- 3) низький рівень наявності вакансій з достатнім розміром оплати праці
- 4) зниження попиту на певні види професій / старіння професій
- 5) тіньова економіка
- 6) відмінності у рівні попиту та пропозиції на ринку праці
- 7) важкі та нестабільні умови праці

Однак, незважаючи на розглянуті проблеми, які несуть за собою зазначені причини, вони мають як позитивні так і негативні *наслідки*. Серед негативних наслідків варто відзначити такі:

- зниження рівня трудової активності
- масова дискваліфікація
- посилення ступеню соціальної напруженості
- знецінення навчання та освітніх процесів
- скорочення обсягів виробництва у валовому національному продукті
- зростання розміру витрат бюджетів різних рівнів на соціальну підтримку безробітних
- зниження податкових надходжень до бюджетів різних рівнів [6].

Серед позитивних наслідків наведемо такі:

- підвищення соціальної цінності та вагомості праці та робочого місця
- збільшення особистого вільного часу
- право свободи щодо вибору місця роботи
- зростання рівня конкуренції між працівниками
- стимулювання інтенсивності та підвищення рівня продуктивності праці
- можливість для тимчасово безробітної людини використовувати перерву в зайнятості для перенавчання та підвищення рівня освіти [7].

Виходячи з вищенаведеної класифікації видів безробіття існують різноманітні причини його виникнення. Однак, основні проблеми пов'язані саме зі зростанням тривалості періоду безробіття, збільшенням кількості громадян, які знаходяться у пошуку роботи, а також існуванням певних труднощів щодо працевлаштування незахищених соціально верств населення, котрі не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці, тому потребують відповідного захисту з боку держави.

Причиною безробіття є надлишок населення, тобто так зване «зайве» населення в порівнянні з досягнутим, на певний момент часу, рівнем національного виробництва. Особливо потужно цей фактор позначається в країнах,

що перебувають у розвитку. Рівень безробіття може тимчасово збільшуватися через прагнення людей знайти роботу «до душі» чи з комфортнішими умовами праці і кращим розміром її оплати.

Комбінація рушійних сил, що викликають певний чи інший тип безробіття, складає загальний рівень безробіття в державі. Він може відрізнятись від реального показника рівня безробіття на певному ринку праці. У зв'язку з цим, на практиці категорію і поняття безробіття конкретизовують, використовуючи певні критерії та індикатори для його класифікації [8].

Для суспільства безробіття не є небезпечним, загрозою є відсутність механізму його регулювання, ненадійний захист безробітних. Ризики безробіття в умовах України пов'язані не з кризою обсягів виробництва чи вичерпанням місткості ринку, як у країнах із розвинутою економічною системою, а з сучасною кризою недовиробництва, неспівставленням процесів вивільнення персоналу, перерозподілом та подальшим працевлаштування трудових ресурсів, тобто з глибокими деформаціями, що передалися у спадок від попередньої економічної системи, та не змінюються сучасною економічною політикою.

Отже, у даному підрозділі розглянуто економічну сутність безробіття і еволюцію розвитку дефініції. Описано різні типи безробіття, а саме: фрикційне, структурне, сезонне, циклічне. Наведено собливості прояву кожного з цих видів, та причини, що зумовлюють їх виникнення. Систематизовано проблеми, які виникають у суспільстві, а саме: зменшення кількості платників податків; зменшення у громадян купівельної спроможності і ін.. Згруповано позитивні та негативні наслідки безробіття.

1.2 Нормативно - правова база регулювання безробіття

У сучасному світі необхідність дослідження проблеми правового регулювання та забезпечення трудової зайнятості в Україні стає щомиті більш очевидною за рахунок поглиблення незбалансованості між рівнем попиту і

пропонуванням робочої сили в умовах ринкової економіки. Частина населення працездатного віку відсторонюється від можливої трудової діяльності і не має можливості знайти роботу, яка б відповідала освіті та навикам. Безробіття призводить до соціального напруження у суспільстві, а тому в свідомій правовій, соціальній державі питанням безробіття та зайнятості приділяється значна увага. Державне регулювання безробіття та забезпечення зайнятості і працевлаштування є не тільки захистом для тимчасово безробітних осіб, а й одним із інструментів регулювання ринку праці.

Право громадянина на працю, що враховує можливість заробляти кошти собі на життя працею, яку він вільно собі обирає або на яку він вільно погоджується регулюється Конституцією України [29].

Правові, економічні та організаційні засади зайнятості населення України і його захисту від безробіття, а також соціальні гарантії з боку держави в реалізації громадянами права на працю визначає Закон України «Про зайнятість населення» [30].

В даному законі зазначається, що зайнятість – це вид діяльності громадян, який пов'язаний із задоволенням як особистих, так і суспільних потреб і, як правило, має приносити доход у грошовій або іншій матеріальній формі.

Зайнятість частини населення, яке проживає на території України, забезпечується державою шляхом здійснення активної соціально-економічної політики, яка спрямована на задоволення потреб щодо добровільного вибору виду діяльності, активного стимулювання щодо створення нових робочих місць і розвитку приватного підприємництва та бізнесу.

Варто зазначити, що громадяни в Україні мають право вільно обирати види діяльності, які не заборонені чинним законодавством, а також професії, місце роботи відповідно до своїх навичок і здібностей.

Згідно з чинним законодавством до зайнятої частини населення належать ті громадяни, що проживають на законних підставах на території України:

а) працюючі за наймом на підприємствах, в установах і в організаціях, незалежно від форм власності, у філіях/ структурних підрозділах міжнародних та іноземних організацій в Україні і за кордоном чи у фізичних осіб;

б) громадяни, які самостійно забезпечують себе роботою, включаючи підприємців, осіб, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю, творчою діяльністю, члени кооперативів, фермери та члени їх сімей, що беруть участь у виробництві, а також члени особистих селянських господарств, діяльність яких здійснюється відповідно до Закону України «Про особисте селянське господарство» [31];

в) обрані за конкурсом, призначені чи затверджені на посаду на умовах оплати праці в органах державної влади та управління, громадських об'єднаннях;

г) які проходять строкову службу в ЗСУ; працюють в структурних підрозділах ДПСУ; у СБУ; у військах внутрішньої та конвойної охорони та ЦОУ; у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України; в органах ВСУ, інших військових формуваннях, створених відповідно до чинного законодавства України, проходять альтернативну (невійськову) службу;

д) які проходять профпідготовку, перепідготовку чи підвищують кваліфікацію з відривом від виробництва; зараховані на навчання в денних/вечірніх загальноосвітніх школах, закладах фахової перед вищої освіти та закладах вищої освіти;

ж) працюючі громадяни інших країн, які тимчасово знаходяться в Україні і виконують функції, що не пов'язані із забезпеченням функціонування посольств і місій.

Законодавством України передбачаються й інші категорії зайнятого населення. Згідно з чинним законодавством, держава є гарантом населення працездатного віку в Україні, зокрема, гарантується: добровільність праці, право вибору або зміни професії чи виду діяльності; захист від безпідставної відмови у прийнятті на роботу чи незаконного звільнення; сприяння у збереженні роботи; безоплатне сприяння у підборі роботи і подальшому працевлаштуванні; виплата вихідної допомоги працівникам, які втратили постійну роботу на підприємствах, в

установах і організаціях, у випадках і на умовах, передбачених чинним законодавством; безоплатне навчання безробітних осіб нових професій; виплата безробітним у визначеному порядку допомоги з безробіття.

Варто зазначити, що держава може забезпечувати надання додаткових гарантій щодо працевлаштування громадян працездатного віку, які потребують певного соціального захисту, оскільки не здатні на рівних умовах конкурувати на територіальному ринку праці, а саме, матерям дітей віком до шести років; самотнім матерям дітей віком до чотирнадцяти років чи дітей-інвалідів; молоді, котра закінчила чи припинила навчання у загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах, закладах фахової передвищої освіти та закладах вищої освіти, звільнилася зі строкової військової чи альтернативної (невійськової) служби і, яким надається перше робоче місце.

Згідно чинного законодавства, безробітними визнаються громадяни працездатного віку, які за відсутності роботи не мають доходів і зареєстровані у органах державної служби зайнятості як такі, що є у пошуку роботи, готові та здатні приступити неї. Також, безробітними визнаються інваліди, які ще не досягли пенсійного віку, не працюють та є зареєстровані як такі, що шукають роботу.

У разі неможливості органами державної служби зайнятості надати відповідну роботу – безробітному пропонується пройти професійну перепідготовку чи підвищити свою кваліфікацію.

Законодавством визначено перелік груп осіб, які не можуть бути визнані як безробітні. Так, не можуть бути визнані безробітними такі категорії громадян:

а) особи віком до 16 років, за винятком тих, котрі працювали і були вивільнені через зміни в організації праці і виробництв, реструктуризацією, реорганізацією, зміною профілю чи ліквідацією підприємства (установи, організації) або скороченням облікової чисельності персоналу;

б) які вперший раз шукають роботу і ще не мають професії (спеціальності, кваліфікації), в тому числі випускники шкіл: у випадку відмови їх від проходження

профпідготовки або від оплачуваної роботи, в тому числі роботу тимчасового характеру, що не потребує профпідготовки;

в) які відмовились від двох пропозицій роботи з моменту реєстрації їх у органах службі зайнятості як осіб, котрі шукають роботу;

г) які мають право на пенсію за віком, у т. ч. на пільгових умовах, на пенсію за стажом роботи та скористалися таким правом або ж досягли встановленого законом віку для отримання пенсійних виплат.

У випадку відсутності пропозиції роботи рішення про надання громадянам України статусу безробітних може прийматися державною службою зайнятості за їх особистою заявою з восьмого дня після їх реєстрації у територіальному центрі зайнятості за місцем проживання як таких, що у пошуку роботи. Реєстрація громадян здійснюється при пред'явленні паспорта та трудової книжки, а при потребі – військового квитка, документа про певну освіту або документів, що їх замінюють.

Такий порядок реєстрації, перереєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу і безробітних визначається постановою КМУ від 14.02.2007 року № 219 «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, і безробітних» [32].

Доцільно звернути увагу на те, що послуги, які пов'язані із забезпеченням зайнятості частини населення, надаються органами державної служби зайнятості безоплатно. До державної служби зайнятості для сприяння у працевлаштуванні мають право звертатися всі незайняті громадяни, котрі бажають працювати та зайняті громадяни, котрі бажають змінити професію/ місце роботи, чи ж влаштуватися на роботу на умовах сумісництва у вільний від іншої роботи чи навчання час.

Громадяни, які звертаються до державної служби зайнятості як особи, котрі шукають роботу, мають право на безоплатну профорієнтацію, консультацію, підготовку/ перепідготовку, одержання достовірної інформації для вибору виду діяльності, зміни професії, режиму праці, місця роботи.

Згідно з чинним законодавством професійна підготовка і перепідготовка осіб, зареєстрованих у службі зайнятості як таких, котрі шукають роботу чи безробітних, проводиться у таких випадках [32]:

- неможливості підібрати пропозицію роботи через відсутність у особи необхідної професійної кваліфікації;
- необхідності у зміні кваліфікації через відсутність роботи, яка б відповідала професійним навикам особи;
- втрати можливості чи здатності виконувати роботу за попередньою професією;
- необхідності підбору роботи інваліду, в т. ч. з умовою про виконання роботи дистанційно, згідно рекомендацій МСЕК, кваліфікації та з урахуванням побажань;
- пошуку роботи вперше за відсутності професії (спеціальності).

Профпідготовка, підвищення кваліфікації та перепідготовка осіб організується органами державної служби зайнятості за направленням у закладах освіти, на діючих підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними договорами про співпрацю або у спеціально створюваних для цього закладах освіти органів державної служби зайнятості за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Разом з цим слід відмітити, що держава створює легітимні умови незайнятим особам у поновленні їх трудової діяльності та забезпечує їм такі види компенсацій [33]:

- а) надання особливих гарантій працівникам, котрі звільнені з підприємств, установ, організацій;
- б) виплата матеріальної допомоги на час профпідготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації;
- в) виплата в установленому порядку допомоги щодо безробіття.

При цьому, доцільно звернути увагу на те, що розміри та умови надання матеріального забезпечення на випадок безробіття визначаються Законом України

«Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Підсумовуючи все вищенаведене, можна зробити висновок, що держава створює умови для забезпечення ефективної зайнятості населення та запобігання безробіттю [10].

Отже, правове регулювання зменшення рівня безробіття та забезпечення трудової зайнятості в Україні полягає в комплексному реформуванні та контролі за зайнятістю населення, що повинно проходити одночасно з реформуванням та удосконаленням економічних відносин.

1.3 Фінансові інструменти регулювання безробіття та методи їх аналізу

Питання забезпечення зайнятості населення та відповідного соціального захисту осіб в випадку настання безробіття під впливом розглянутих у розділі 1.1 даної роботи чинників регламентується чинним законодавством. Державні гарантії у сфері зайнятості визначені у статті 5 Закону України «Про зайнятість населення» та розглянуті у розділі 1.2.

Науковець А. Іванченко виокремлює правові, адміністративні, організаційні та економічні механізми державного регулювання зайнятості, які у свою чергу складаються з відповідних методів та засобів [34].

Правові механізми у державному регулюванні зайнятості опираються на чинних законодавчих та інших нормативних актах а саме: Конституції України [29], Законі України «Про зайнятість населення» [30] тощо.

Адміністративні механізми, у свою чергу, базуються на встановленні адміністративних інструментів, засобів та методів впливу, а саме: обмеження у часі роботи працівників, котрі зайняті на роботах зі шкідливими умовами праці; обмеження у часі роботи інвалідів; обмеження праці вагітних жінок; обмеження в праці жінок, котрі мають дітей віком до трьох років; обмеження у часі для працівників віком від 16 до 18 років тощо.

Економічні механізми передбачають застосування державою інструментів впливу на діяльність суб'єктів господарювання а саме: компенсації розміру ЄСВ роботодавцям; застосування штрафних санкцій до підприємств, які є правопорушниками у сфері зайнятості; виплати компенсаційній для ВПО; допомога за безробіття.

Організаційні механізми полягають у реалізації державних програм щодо сприяння рівню зайнятості населення та стимулювання для створення нових робочих місць.

Фінансові інструменти забезпечення державних гарантій у сфері зайнятості реалізуються за рахунок надходжень до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, бюджетних коштів та коштів Фонду соціального захисту інвалідів України.

Здійнення аналізу фінансових інструментів для подолання безробіття передбачає використання певних методичних підходів – сукупності правил, прийомів і методів для змістовного вивчення та опрацювання інформації. Фінансовий аналіз використовує різні методичні підходи, які дають можливість структурувати й ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками та факторами впливу [35].

В науці виокремлюють три основні види економіко-математичних моделей, що можуть застосовуватися в фінансовому аналізі, а саме: дескриптивні, предикативні та нормативні.

Дескриптивними моделями є такі, які носять описовий характер і вони є основними для оцінки рівня безробіття та його фінансових інструментів. До них відносяться: система побудови звітних балансів, процес представлення звітності в різних аналітичних довідках, вертикальний і горизонтальний аналіз, система дослідження діагностично-аналітичних коефіцієнтів, аналітичні додатки до звітів.

Вертикальний аналіз оснований на представленні даних фінансових інструментів безробіття шляхом визначення відносних величин, що характеризують структуру загальних підсумкових показників безробіття. Обов'язковим елементом такого аналізу є ряди динаміки видів безробіття,

фінансових виплат пов'язаних із цим процесом, що дозволяє відстежувати тенденції і прогнозувати тренди та зрушення у процесах.

Горизонтальний аналіз дозволяє виявити зрушення та зміни окремих видів безробіття чи окремих фінансових інструментів, що їх регулюють. Базою даного виду аналізу є обрахунок базисних коефіцієнтів/темтів зростання статей бюджетів.

Предикативні моделі носять прогностичний характер; вони використовуються для прогнозування рівнів безробіття та майбутніх змін у фінансових аспектах безробіття. Найпоширенішими з них є: побудова прогностичних ліній тренду, моделі динамічного аналізу (детерміновані факторні моделі, кореляційні моделі, регресійні моделі), моделі ситуаційного та процесного аналізу.. Саме за допомогою трендового аналізу можна визначити можливі значення ефекту/ефективності заходу запропонованого як альтернативний шлях зниження рівня безробіття. Результати аналізу представляються лінією тренду, що показує не тільки зміну показника за певний період часу, а й прогнозне його значення.

Нормативні ж моделі дозволяють порівнювати фактичні результати з очікуваними, розрахованими за бюджетом Такі моделі застосовуються, головними чином, у внутрішньому фінансовому аналізі. Їх змістовність зводиться до встановлення нормативних значень за кожним досліджуваним показником, процесом, видом, центром відповідальності і здійсненні аналізу відхилень фактичних даних від становлених нормативів. Аналіз будується на застосуванні детермінованих факторних моделей, серед яких: адитивні, мультиплікативні, кратні та змішані. До нормативних моделей відносять факторний аналіз, аналіз відносних показників та порівняльний аналіз [35].

Факторний аналіз – це комплексна методика системного вивчення і визначення рівня вимірювання впливу чинників на розмір результативних показників. Сутнісною перевагою використання факторного аналізу є те, що у змінним чинником обирається будь-яка рушійна сила, що має вплив на кінцевий результат. Недоліком факторних моделей є те, що інші фактори вважаються

умовно незмінними, а відтак та в даний момент часу не впливають на фінансовий показник, що є нереальним [36].

Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) взаємозв'язків між окремими фінансовими інструментами дослідження безробіття здійснюється на підставі розрахунку окремих фінансових коефіцієнтів. Отримані коефіцієнти можна порівнювати як між собою та і з нормативними їх значеннями. Такий аналіз дає змогу визначити ступінь ефективності діяльності конкретного фінансового інструменту порівняно з іншими у дослідженні рівнів безробіття. Також, дозволяє виявити резерви щодо підвищення рівня зайнятості населення.

Порівняльний аналіз – дослідження зміни абсолютних та відносних показників у порівнянні з аналогічними по галузі за певний проміжок часу. Таким чином, можна визначити отримані фактичні результати з результатами підприємства, що взяте як орієнтир [37].

Політика подолання рівня безробіття у державі ґрунтується проведенні аналізу тенденцій змін за попередні роки. Аналіз здійснюється із використанням наведених вище фінансових інструментів та методах їх аналізу.

Висновки до розділу 1

Явище безробіття тривалий час було і залишається сьогодні актуальною та важливою темою наукових досліджень. Безробіття – це явище, яке характеризує соціально-економічну ситуації в країні, коли частина активного населення працездатного віку не спроможна знайти роботи. Є різноманітні форми та види безробіття. Зокрема розглянуто такі форми безробіття як:

- фрикційне – тимчасове безробіття, пов'язане з добровільним бажанням людини перейти з однієї роботи на іншу;
- структурне безробіття, яке пов'язується із змінами в виробництві чи структурі попиту;
- циклічне, яке пов'язане із періодичними спадами виробництва, та є тимчасовим.

У даному підрозділі, також, наведено особливості прояву кожного з цих видів безробіття, та причини, що зумовлюють їх виникнення. Систематизовано проблеми, які виникають у суспільстві, а саме: зменшення кількості платників податків; зменшення у громадян купівельної спроможності і ін.. Згруповано позитивні та негативні наслідки безробіття.

Встановлено, що правове регулювання зменшення рівня безробіття та забезпечення трудової зайнятості в Україні полягає в комплексному реформуванні та контролі за зайнятістю населення, що повинно проходити одночасно з реформуванням та удосконаленням економічних відносин.

Обґрунтовано, що політика подолання рівня безробіття у державі ґрунтується проведенні аналізу тенденцій змін за попередні роки. Аналіз здійснюється із використанням наведених вище фінансових інструментів та методах їх аналізу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ

2.1 Ситуація на ринку праці

Повномасштабні воєнні дії, що відбуваються на території України від 24 лютого 2022 року, призводять до фізичних руйнувань цивільної та економічної інфраструктури. Бізнесові структури втрачають господарський контроль, економічні суб'єкти господарювання вимушені згортати виробництва, розриваються і порушуються логістичні і виробничі зв'язки на тимчасово окупованих територіях та на територіях, де відбуваються активні бойові дії, що негативно впливає на національну економіку загалом. Зазначені передумови є причиною зниження рівня зайнятості населення та збільшення кількості безробітних осіб.

Аналітика Інституту стратегічних досліджень показує, що третя частина опитаних респондентів-українців зазнали, насамперед, матеріальних втрат унаслідок війни. Серед них:

- 62 % населення, що проживають на територіях української держави, де проходили, чи ще тривають бойові дії;

- 52 % мешканців деокупованих територій нашої держави;

- тільки 23 % опитаних респондентів з не окупованих територій.

Одним із найвідчутніших руйнівних наслідків кризи, що спричинена війною, зазначається втрата доходів населення працездатного віку. За результатами даного дослідження падіння рівня доходів відбулось у 64 % опитаних українців у період війни. Їх розподіл за ступенем зменшення такий:

- 18 % опитаної частини населення зазначили, що дохід зменшився незначно,

- 32 % респондентів вказали на значне зменшення доходу,

- 14 % сказали, що втратили практично всі доходи.

Найбільших фінансових втрат зазнали жителі Південної України та Сходу. За вікової категорією – це активні особи від 30 до 49 років. За інформацією

інтернет-порталу – пошукача роботи grc.ua: тільки 20,5 % працездатних і працюючих громадян України не відчули зменшення розміру заробітної плати у воєнний період. Половина опитаних зазначили, що при повній втраті рівня доходів, їх заощаджень вистачить ще на місяць життя; 19 % опитаних мають фінансовий запас на період до двох місяців; 12 % вказали термін до трьох місяців, ще стільки ж обрали часовий проміжок до пів року і більше .

Масштабні втрати кількості робочих місць, масова внутрішня та зовнішня міграція населення працездатного віку в період повномасштабної війни зумовили суттєво загострення і так не найкращої ситуації на ринку праці [14].

За інформацією Державного центру зайнятості, станом на початок жовтня 2022 року чисельність офіційно зареєстрованих безробітних сягнула розміру 260 тисяч осіб [18].

За результатами інших аналітичних досліджень, а саме, Групи «Рейтинг», серед тієї частини населення, хто мав роботу до початку війни, працюють у звичному режимі тільки 36 % опитаних осіб; працюють на умовах віддаленої роботи або частково зайнятими є 19 % населення; знайшли нову роботу тільки 6 % осіб; втратили роботу й станом на початок 2023 року не працюють 37 %.

Причиною зростання рівня безробіття визначено глибокий спад економічної активності бізнесу та поповнення числа безробітних мігрантами з прифронтових територій, які нагально потребують працевлаштування.

Внутрішні переміщені особи створюють додатковий тиск на функціонування ринок праці, адже у східних регіонах України структура зайнятості була суттєво зміщеною в напрямку промислового виробництва у порівнянні із західними та центральними областями нашої держави, куди вони мігрують. Це посилює вже наявні диспропорції у структурі за освітою, професіями та кваліфікацією. Диспропорція прослідковується між попитом та пропозицією робочої сили, навіть при урахуванні впливу процесів релокації підприємств.

Зростання показника рівня безробіття дещо пригальмовує дія стримуючих чинників, зокрема:

- наявність вимушених ВПО, які не здійснювали пошук роботи;

- мобілізація, населення працездатного віку;
- слабкий фінансовий запас міцності населення, що вимушував активне населення шукати роботу, навіть менш кваліфіковану та менш оплачувану.

Важливим чинником впливу є й зовнішня міграція. Згідно даних операторів мобільного зв'язку, щодня упродовж квітня – вересня 2022 року, кількість осіб, які перебували за межами держави України, становила близько 3,2 млн осіб. Одночасно 23 % осіб, що перебувають за кордоном під час війни вдалося зберегти роботу в Україні та працювати на дистанційних умовах. Більша їх частина має намір повернутися до України [15].

Уповільненню зростання показників рівня безробіття, також, сприяло застосування інструментів щодо посилення гнучкості ринку праці: оптимізація трудових відносин; стимулювання рівня зайнятості; релокація бізнесів та підприємств тощо. До прикладу, досвід повоєнної відбудови Боснії та Герцеговини показує, що ігнорування проблем цілеспрямованого створення робочих місць у кризі, яка спричинена війною, призвело до довготермінової стагнації виробничої активності та виникнення хронічного безробіття. Впродовж десяти років після закінчення війни рівень безробіття в вказаній країні зберігався на у розмірі 30-40 % і залишається одним з найвищих у країнах європейського простору.

За прогнозами Національного Банку України, навіть при відновленні економіки та збільшенні рівня попиту на робочу силу, ситуація із безробіттям в нашій державі залишатиметься не втішною. Тривалий час безробіття буде з вищим рівнем від свого природного розміру через негативні довготермінові ефекти війни.

У перспективі найближчого часу масового збільшення кількості робочих місць не прогнозується. Тільки одна із п'яти компаній, що є членом Європейської бізнес-асоціації (ЄБА) планує найм нових працівників у 2023 році, тоді як 53 % керівників компаній зазначили, що не збільшуватимуть кількість вакансій, інші 28 % вказали на вимушене скорочення штату.

Відновлення попиту на робочу силу стримуватиметься слабким фінансовим станом бізнесу та недостатніми обсягами надходження інвестицій в економіку в

перспективі найближчих років. Наступного 2023 року лише 19 % підприємців та бізнесових структур планують упровадження нових інвестиційних проєктів.

Значні фактичні втрати робочої сили та активної частини населення у якісному й кількісному вимірниках перешкоджатимуть відбудові та розвитку нашої країни, спричинятимуть зростання економічного навантаження на працюючу частину населення, скорочуватимуть розмір надходжень до бюджетів різних рівнів та соціальних фондів при одночасному збільшенні навантаження на них. Тому в період воєнних дій та у часі повоєнного відновлення напрями державної політики у збереженні та використанні трудового потенціалу мають бути максимально ефективними.

Пошук економічної та ділової активності як у виробничому секторі, так і у сфері обслуговування, адаптація бізнесу до нових умов економічної реальності сприяли частковому відновленню активу ринку праці упродовж останніх місяців. Так, кількість актуальних вакансій та пропозицій щодо працевлаштування на порталі Work.ua у липні 2022 року (порівняно з червнем місяцем) зросла на 14 %, у серпні збільшення становило 20 %, у вересні місяці збільшення на рівні 16 %. Першість за пропозиціями вакантних робочих місць утримують такі регіони: Київ, Львів, Дніпро, Одеса та Івано-Франківськ.

У вересні розпочалося поступове плавне відновлення ринків праці областей, що постраждали від воєнних дій: приріст пропозицій у вакансіях у Харківській області становив 25 % порівняно із серпнем; у Миколаївській та Одеській близько 22 %; у Чернігівській Київській коло 23 %. Однак, попри поступове зростання кількості вакантних щодо робочих місць, пропозиція значно перевищує рівень попиту робочої сили [17].

За інформацією кадрового інтернет-порталу grc.ua, кількість вакансій на ринку праці майже втричі менша, ніж у відповідний період у 2021 році. Бізнес та компанії переважно відновлюють працевлаштування співробітників, однак пріоритетними є точкова/разова заміна співробітників або найм персоналу на стратегічні напрями.

У деяких професіях і сферах зберігається критично низький рівень кількості вакансій на фоні збільшення пропозиції робочої сили. Це є наслідком зростання економічної активності населення та повернення частини мігрантів. Таке посилення доцільно очікувати й у часі відновлення, коли відбуватиметься прогнозне зростання попиту на кваліфікованих фахівців будівельної індустрії (архітекторів, дизайнерів, містобудівельників та ін.) та суміжних до неї галузей економіки (водіїв транспортних засобів, логістів, інженерно-технічних працівників, спеціалістів виготовлення будівельних матеріалів). Якщо не змінюватиметься тенденція щодо розвитку сфери ІТ-технологій, зросте попит на фахівців і цієї галузі. У післявоєнний період часу вагомим буде попит на медичних працівників, психологів та реабілітологів. Однак, з огляду на масштаби руйнувань саме промислових підприємств і тривалість подальшого відновлення їх зруйнованих виробничих потужностей, попит на персонал та фахівців, що забезпечують промислові види господарської діяльності певний час буде слабким.

У воєнний період часу спостерігаються тренди та тенденції саморегулювання ринку праці. До вересня 2022 р. кількість осіб, які були готові до зміни професії чи праці за нижчого розміру заробітної плати, постійно зростала. Відтак, роботодавці мали більше можливостей щодо вибору кандидатів на вакансії та підвищували трудові вимоги до пошукачів, себто, спостерігались наявні ознаки ринку праці за домінування роботодавця. За інформацією інтернет-пошукача роботи Work.ua, у вересні 2022 року домінування на ринку праці поступово почало переходити від роботодавця до пошукача. Пошукачі розмістили та оновили на 11 % менше резюме, у порівнянні із серпнем місяцем, також, на 15 % зменшилася кількість пошукачів роботи з дистанційними умовами. Як підсумок конкуренція серед претендентів на вакантні робочі місця знизилася на 20 %.

Тяжке фінансове становище є мотивом для українців до пошуку додаткових заробітків: близько 6,4 % опитаних, окрім основної роботи, уже мають додатковий підробіток; 35 % респондентів є абсолютно впевненими, що упродовж найближчих трьох місяців шукатимуть додатковий підробіток; 28,7 % опитаних осіб найімовірніше, у майбутньому шукатимуть додаткове джерело доходу.

За аналітичними висновками результатів опитувань Gradus Research: 73 % компаній, що є членами ЄБА планують підвищити розмір заробітної плати своїм працівникам у 2023 р. З них, 40 % підвищуватимуть оплату праці у розмірі від 10 % до 20 %. Водночас, 26 % компаній залишать розмір заробітної плати на рівні поточного року, на жаль, 1 % зазначив про заплановане скорочення [19].

Залишається малоімовірним факт, що реалізація цих вказаних тенденцій допоможе подолати негативні хвилювання у сфері доходів населення працездатного віку. На сьогодні потрібним є формулювання основних принципів й напрямків оновленої політики забезпечення зайнятості повоєнної економіки, що може міститиме три основні компоненти:

- перша компонента – зорієнтована на екстрене забезпечення зайнятості, а відтак і доходів за умови стабілізації без пекової ситуації та соціально-гуманітарної ситуації для тих груп осіб, що є найбільш постраждалими від війни;
- друга компонента – передбачає створення належних умов для відновлення та розбудови економіки приймаючих громад;
- третя компонента – визначає формування загальнодержавної політики створення й подальшого розвитку робочих місць. Політика має ґрунтуватися на принципах гідної праці та її відповідної оплати. Вона має сприяти розвитку інституційної спроможності функціонування ринку праці та веденню активного соціального діалогу на національному рівні.

Ринок праці України суттєво змінився від початку повномасштабного вторгнення агресора. Кількість вакансій зменшилася, а кількість кандидатів на ці ваканції зросла. Дані оприлюднені за результатами дослідження компанії Robota.ua на практичному HR семінару в межах проведення Forum West у м. Львів 7 жовтня 2022 року. З моменту початку війни ринок праці поетапно відновлюється і станом на вересень 2022 року досягнуто рівня 45% за кількістю вакансій від показника довоєнного періоду, що відображено графічно на рис. 2.1.

Рисунок 2.1 – Кількість вакансій на ринку праці [38]

Кількість вакансій зменшилась, а кількість кандидатів збільшилась через вивільнення працівників із підприємств зруйнованих війною. У другому кварталі 2022 року на одну пропоновану вакансію припадало від 15 до 25 кандидатів. Зараз, показник зменшився до рівня 6 кандидатів на одну вакансію (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Кількість кандидатів на одну вакансію у 2022 році [38]

Варто акцентувати, що у першому кварталі 2022 року домінував ринок пошукача, за яким є можливість обирати ту компанію, якою пропонуються кращі умови праці і її оплати. Ситуація була аналогічною у 2021 роком, де на одну вакансію претендувало 3 кандидати. 2020 рік був непростим періодом, коли в за усередненими даними на одну вакансію тоді претедувало 6,2 поданих резюме від кандидатів, що відображено на рисунку 2.3.

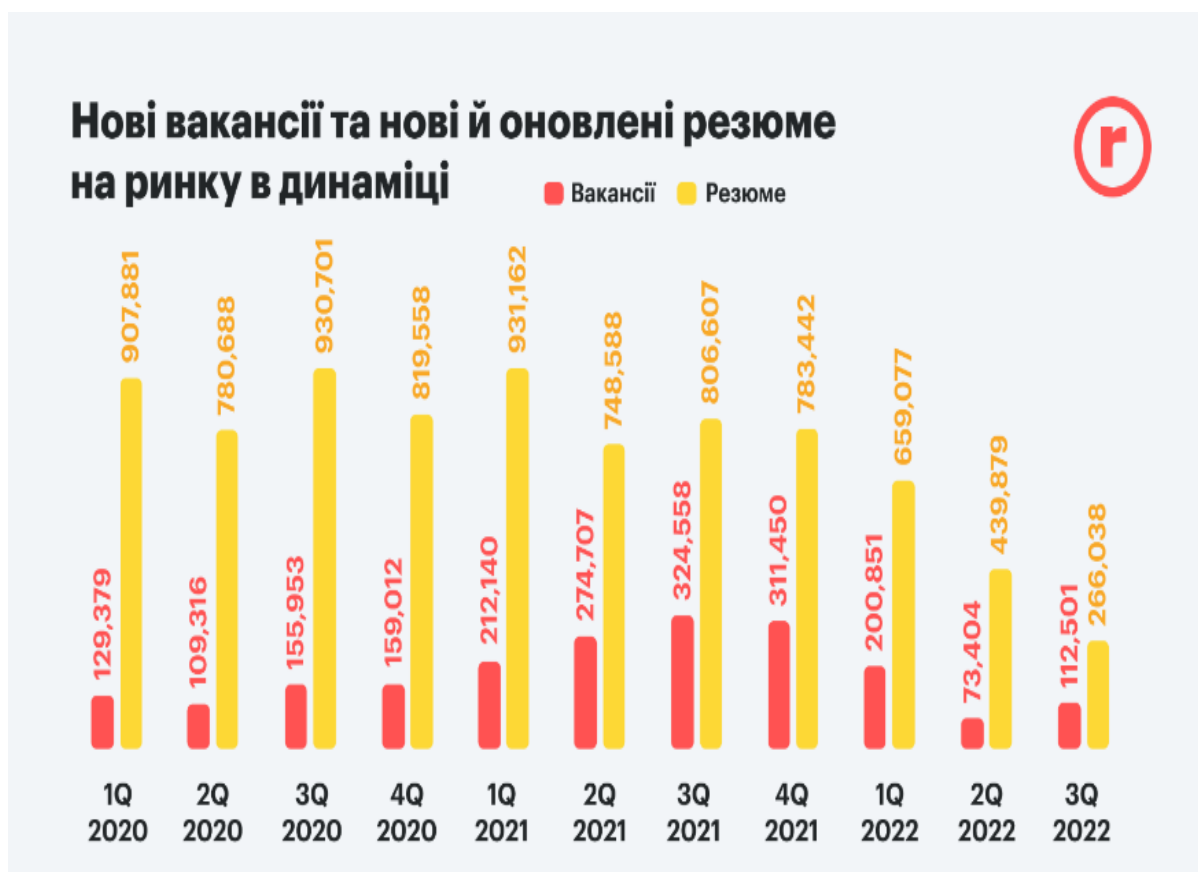

Рисунок 2.3 – Нові вакансії та нові й оновлені резюме на ринку в динаміці [38]

Щодо розмірів мінімальної та середньої заробітної плати, упродовж останніх років вони зростають. З реальною заробітною платою аналогічна ситуація – вона збільшується. Однак, відсотки інфляції зростають значно швидше, ніж приріст заробітної плати, що призводить до загального зубожіння населення, зменшення попиту на роботу в Україні, відтоку людей працездатного віку до Європи, Канади та США. Тенденція зміни представлена на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 – Динаміка мінімальної та середньої з/п в Україні [38]

За період минулих п'яти років рівень інфляції в Україні не перевищував 10% у рік. З моменту повномасштабного вторгнення/війни інфляція у 2023 році прогнозується на рівні 31%.

Таке стрімке зростання рівня інфляції за період незалежної України прослідковувався двічі. У 2008 році рівень інфляції становив 22% на рік. У 2015 році показник склав 43% на рік. За відсутності подальшої ескалації, ситуація може стабілізуватися. За прогнозними даними Національного Банку України у 2023 році інфляція складатиме орієнтовно 21%.

Ринок вакансій також дуже тісно пов'язаний із показником ВВП країни. У 2022 році показник знизився приблизно на 30%, що негативно впливає на ринок, який падає у середньому на 65% за трьома основними гравцями – Robota.ua, Work.ua та OLX робота [17, 38, 39].

У Національному Банку України прогнозують зростання ВВП на рівні 5,5 % у 2023 році, що даватиме можливість приросту на 10% на кількість вакансій ринку праці. Щодо середньої заробітної плати, то кардинальних змін не передбачається. Її зростання обумовлюватиметься компенсацією інфляційної складової. Логічним є

вплив курсу валют, який також постійно зростає. У 2023 році середній курс в році складатиме 42 гривні за 1 американський долар. Курс валюти залежить від роботи морських портів, міжнародної підтримки, попиту в країні і ситуації на фронті. Макроекономічні тенденції представлено графічно на рис. 2.5.

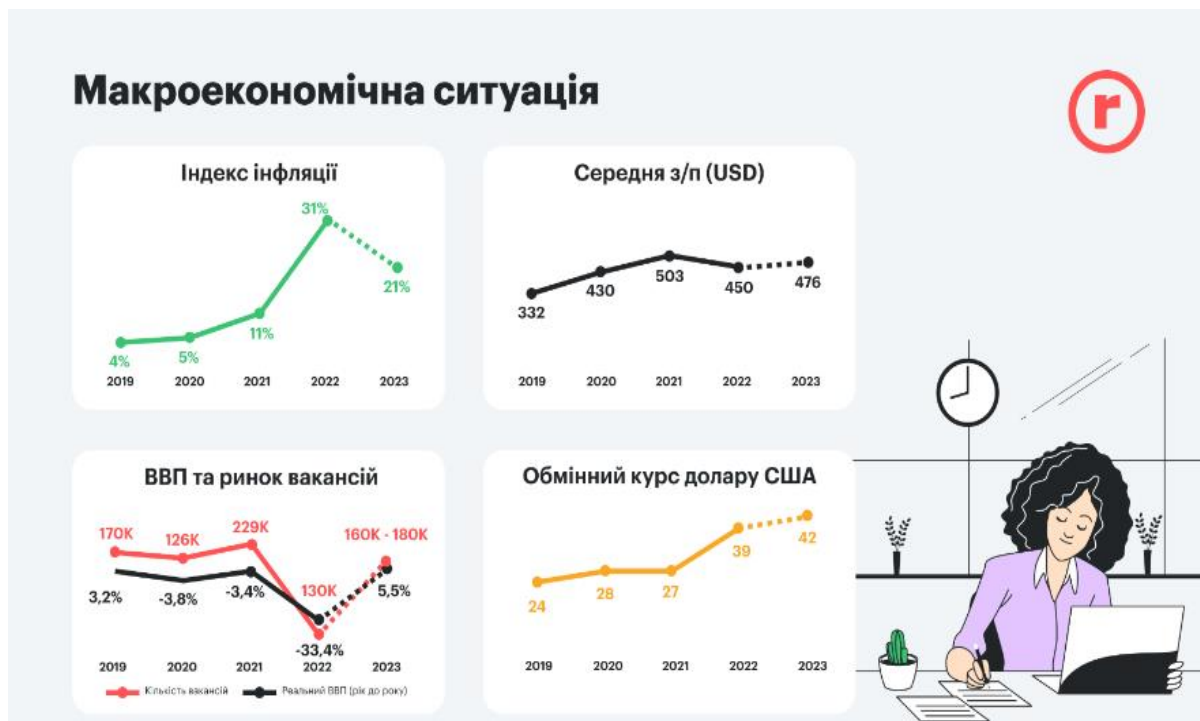

Рисунок 2.5 – Макроекономічна ситуація в Україні [38].

Підсумовуючи результати дослідження у даному підрозділі виокремимо ключове. Ринок праці України суттєво змінився від початку війни. Кількість вакансій зменшилася, а кількість кандидатів на ці ваканції зросла. У першому кварталі 2022 року домінував ринок пошукача. Ситуація була аналогічною у 2021 роком та 2020 роках. Щодо розмірів мінімальної, середньої та реальної заробітної плати, упродовж останніх років вони зростають. Однак, відсотки інфляції зростають значно швидше, ніж приріст заробітної плати, що призводить до загального зубожіння населення, зменшення попиту на роботу в Україні, відтоку людей працездатного віку до Європи, Канади та США. У 2023 році прогнозують зростання ВВП на рівні 5,5 %, що даватиме можливість приросту на 10% на кількість вакансій ринку праці. Логічним є вплив на ринок праці курсу валют, який також постійно зростає.

2.2 Статистика безробіття в Україні

Інформація щодо рівня зайнятості та рівня безробіття населення (за методологією Міжнародної організації праці) визначається органами державної служби статистики на підставі досліджень тенденцій змін робочої сили. У зв'язку із військовими діями, у 2022 році органи Державної служби статистики України не мають можливості проводити відповідні спостереження. Відтак, показники щодо рівнів зайнятості та безробіття населення (за методологією МОП) за 2021 рік є останніми опублікованими аналітичними даними.

Показник кількості зайнятого населення усереднено за 2021 рік становив 15,6 млн осіб, з них 7,4 млн жінок й 8,2 млн чоловіків. Серед зайнятих громадян, 3,0 млн осіб були зайняті у неформальному секторі економіки, їх частка становить 19%.

Рівень зайнятості населення у 2021 році становив 55,7%. За гендерним поділом: серед чоловіків цей показник склав 61,5%, серед жінок – 50,4%.

За видами економічної діяльності поділ є наступним. Населення зайняте у: сфері торгівлі становить 3,6 млн ос.; сільському господарстві – 2,7 млн ос.; промисловості – 2,3 млн ос.; освіті – 1,2 млн ос.; транспорті – 1,0 млн ос.; охороні здоров'я – 0,9 млн ос.

Показник кількості безробітного населення (за використанням у дослідженні методології МОП) у 2021 році становив 1,7 млн ос. За гендерним поділом: 842 тис. жінок та 870 тис. чоловіків.

Рівень безробіття населення (за використанням у дослідженні методології МОП) склав 9,9% робочої сили. За гендерним поділом: серед жінок – 10,2%, серед чоловіків – 9,6%. Рівень безробіття у молодого населення віком до 25 років був майже удвічі більшим – 19,1% ніж у 2020 році. У країнах Євросоюзу усереднено за 2021 рік рівень безробіття становив близько 7,0%. Серед молоді у віці до 25 років – 16,6%.

За даними спостережень щодо пошуків роботи безробітними в Україні, найчастіше такі особи звертаються за допомогою у подальшому працевлаштуванні до Державної служби зайнятості, а саме 40% всіх безробітних.

Щодо негативних тенденцій – запланованого масового вивільнення працівників. Упродовж січня-листопада 2022 року роботодавцями було подано до органів Державної служби зайнятості інформацію щодо запланованого масового вивільнення у кількості 106,9 тис. працівників. Для порівняння у січні-листопаді попереднього 2021 року показник становив 212,9 тис. осіб.

За регіонами поділ носить наступний характер. Найбільша кількість осіб попереджених про заплановане масове вивільнення у областях: Харківська – 8,0 тис.ос., Дніпропетровська – 6,8 тис.ос., Львівська – 6,7 тис.ос., Житомирська – 6,2 тис.ос. та у м. Київ – 7,0 тис.ос.

За видами економічної діяльності поділ загальної кількості попереджених про масове вивільнення такий: 22% становили працівники сільського господарства сфери; 19% працівники органів державного управління й оборони, обов'язкового соцстрахування; 16% працівники сфери охорони здоров'я та надання соцдопомоги; 10% працівники закладів освіти; 10% працівники галузей переробки та промисловості.

За професійними групами поділ такий – 55% працівників, корті попереджені про вивільнення становлять керівники, професіонали та фахівці.

Послугами органів Державної служби зайнятості упродовж січня-листопада 2022 року скористалися понад 1 млн ос. Серед них 839,1 тис.ос. є зареєстровані безробітні. Показник на 24% або 270,6 тис. ос. менший, ніж у відповідному періоді минулого 2021 року. Кількість людей, що отримували допомогу становить 763,0 тис. ос., що зменше на 24% або 239,6 тис. осіб від рівня 2021 року.

Від 1 березня 2022 року органами Державної служби зайнятості зареєстровано 436,3 тис. ос. як безробітні, що на 12% менше, від показника 1 березня минулого 2021 року.

За сприяння та активної роботи центрів зайнятості у січні-листопаді 2022 року працевлаштовано 289,4 тис. ос.. Серед них 236,7 тис. зареєстрованих

безробітних. Також, 2,9 тис. ос. прийнято на нові робочі місця при надінні державою компенсацією роботодавцям розміру єдиного соціального внеску.

Від 1 березня 2022 року працевлаштовано 240,0 тис. ос. з них 196,7 тис. безробітних. Від початку березня 7,0 тис. ос., які були зареєстровані як безробітні припинили реєстрацію у зв'язку з призивом на строкову військову службу.

Середня тривалість щодо пошуку роботи безробітними особами скоротилася від 117 до 101 дня. Прослідковується тенденція зменшення даного показника у всіх регіонах. Найсуттєвіші з них за областями: Чернівецька – з 147 до 93 днів; Львівська – з 111 до 75 днів, Дніпропетровська – з 117 до 89 днів, Закарпатська – з 110 до 82 днів, Кіровоградська – з 140 до 112 днів та м. Київ – від 133 до 91 днів.

За видами економічної діяльності, упродовж січня-листопада 2022 року найбільша кількість безробітних громадян працевлаштовані: у сфері сільського господарства – 24%, у промисловості та переробці – 15%, в торговельній сфері – 15%, в органах державного управління та оборони – 9%.

За професійними групами, найбільше безробітних осіб працевлаштовано з числа: робітників з обслуговування/ експлуатації устаткування і машин – 28% від числа всіх працевлаштованих; представників найпростіших професій – 17%; працівників сфери торгівлі та послуг – 14%; кваліфікованих робітників з інструментом – 10%.

Упродовж січня-листопада 2022 року за сприяння органів Державної служби зайнятості 45,5 тис. ос. безробітних проходили професійне навчання. До громадських та інших видів робіт тимчасового характеру було залучено 26,5 тис. ос.. Станом на 1 грудня 2022 року статус безробітного мали 208,9 тис. ос., що на 20% менше від рівня показника минулого 2022 року.

За результати спостережень органів Державної служби зайнятості за 2022 рік виокремлено наступні показники: у структурі загальної кількості зареєстрованих безробітних, кількість чоловіків становила – 66,3 тис. осіб (або ж 32%), кількість жінок – 142,6 тис. осіб (що складає 68%).

За віковими групами поділ є наступним: 24% від кількості зареєстрованих безробітних були у віковій категорії до 35 років; 29% – у віці від 35 до 44 років; 28% – віком від 45 до 55 років; 19% – понад 55 років.

Поділ за рівнями освіти такий: 48% зареєстрованих безробітних осіб мали вищу освіту; менше, а саме 34% – професійно-технічну; ще менше 18% – загальну середню освіту.

За видами економічної діяльності серед зареєстрованих безробітних поділ такий: 23% були зайняті раніше у сфері торгівлі; 17 % – у промисловості та переробці; 11% – у органах державного управління, оборони; 11% – у сфері сільського, лісового та рибного господарства.

За професійними групами, поділ серед зареєстрованих осіб безробітних переважають такі працівники: сфери торгівлі та послуг – 21%; представники найпростіших професій – 15%; з обслуговування та експлуатації устаткування й машин – 13% ; службовці та керівники – 12%; фахівці – 11%; кваліфіковані робітники з інструментом – 10%; професіонали – 9%.

Станом на 01 грудня 2022 року кількість вакансій, які зареєстровані в органах Державної служби зайнятості, складала 28,0 тис. од., що менше на 54% відповідної дати минулого 2021 року (60,9 тис. од.).

Ситуація на 01 грудня 2022 року щодо розміру середньої заробітної плати у вакансіях, які розміщені у базі даних Державної служби зайнятості, становила 10 тис. грн. За видами економічної діяльності найвищий розмір заробітної плати був у сфері ІКТ – інформації та телекомунікацій близько 15,7 тис. грн.; у видобувній промисловості і розробленні кар'єрів близько 13,0 тис. грн.; у закладах охорони здоров'я усереднено – 11,8 тис. грн.; у будівельній галузі близько 11,0 тис. грн.; у сфері водопостачання, водовідведення, каналізації та поводження з відходами близько 10,6 тис. грн.; у напрямі фінансової та страхової діяльності усереднено 10,5 тис. грн.

За регіональним розподілом, найбільше число вакансій зареєстроване в обласних центрах зайнятості: Львівський 4,1 тис. вакансій; м. Київ – 3,8 тис. вакансій; Дніпропетровський області – 2,3 тис. вакансій; Волинський – 1,7 тис.

осіб; Київський – 1,5 тис. вакансій; Одеський – 1,4 тис. вакансій; Хмельницький – 1,3 тис. вакансій.

За видами економічної діяльності структура вакансій така: підприємства переробної промисловості (22%); підприємства оптової та роздрібною торгівлі (16%); сфера освіти (10%); сфера охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (9%); сфера транспорту та зв'язку (9%).

За підсумками 2022 року за професійним розрізом, найбільше число вакансій подано для працевлаштування від: кваліфікованих робітників із інструментом – 23% всіх поданих вакансій; робітників із обслуговування та експлуатації устаткування й машин – 17%; професіоналів – 17%; працівників у сфері торгівлі та послуг – 11%; фахівців – 11%; некваліфікованих працівників – 10%.

Суттєвою залишається диспропорція між рівнями попиту та пропозиції робочої сили. На 1 грудня 2022 року, усереднено в Україні, на одне вакантне робоче місце претендувало 7 осіб без роботи, проти показника 4 особи на відповідну дату минулого 2021 року.

Найбільша невідповідність попиту на робочий потенціал та його пропозиції за професійно-кваліфікаційним розподілом спостерігалася серед кваліфікованих робітників у сфері сільського господарства: на 1 вакантне місце претендувало 26 осіб; службовців – 17 осіб, фахівців та керівників – 14 осіб; працівників у сфері торгівлі та послуг – 14 осіб.

У даному підрозділі проведено дослідження статистичної інформації щодо рівнів зайнятості та безробіття населення України за період 2020 – 2022 років. Проаналізовано склад і структуру показників безробіття за гендерним поділом, за віковими категоріями, за областями в Україні, за видами економічної діяльності, за професійними даними, за розміром заробітної плати.

2.3 Порівняння показників зайнятості та безробіття

Рівень безробіття є кількісним показником, який визначається як відношення числа безробітних до загальної чисельності економічно активного населення працездатного віку в країні (регіоні, соціальній групі), вимірюється у відсотках.

Показники чисельності «економічно активного», «зайнятого» і «безробітного» населення, а також кількість офіційно зареєстрованих безробітних надаються усереднено за певний період часу (від початку року до кінця кварталу або року). Загальна кількість населення України подається на кінець звітного періоду часу.

Чисельність безробітного населення досліджується за розрахунками методології МОП (Міжнародної організації праці). Відповідно до цієї методології особа визнається безробітною, якщо вона упродовж чотирьох тижнів: не мала роботи, була у пошуках роботи, була готова приступити до роботи. Зазвичай, даний показник істотно відрізняється від числа осіб офіційно зареєстрованих, як безробітних.

Для розрахунків показників рівня безробіття на певній території використовують співвідношення числа безробітного населення, розрахованого за методологією пропонованою МОП та економічно активного населення працездатного віку.

Рівень безробіття в Україні від 2000 року до 2021 наведений у таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Показники рівня безробіття в Україні від 2000 до 2021 р.р. [40]

Рік	Всього населення, тис. осіб	Економічно активне населення, тис. осіб	Зайняте населення, тис. осіб	Безробітне населення, тис. осіб	Рівень безробіття, %	Зареєстровано безробітних
2000	48923,2	21150,7	18520,7	2630,0	12,4%	1178,7
2001	48457,1	20893,6	18453,3	2440,3	11,7%	1063,2
2002	48003,5	20669,5	18540,9	2128,6	10,3%	1028,1
2003	47622,4	20618,1	18624,1	1994,0	9,7%	1024,2
2004	47280,8	20582,5	18694,3	1888,2	9,2%	975,5
2005	46929,5	20481,7	18886,5	1595,2	7,8%	891,9

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7
2006	46646,0	20545,9	19032,2	1513,7	7,4%	784,5
2007	46372,7	20606,2	19189,5	1416,7	6,9%	673,1
2008	46143,7	20675,7	19251,7	1424,0	6,9%	596,0
2009	45962,9	20321,6	18365,0	1956,6	9,6%	693,1
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,8%	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,6%	505,3
2012	45553,0	20393,5	18736,9	1656,6	8,1%	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,7%	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,7%	458,6
2015	42760,5	17396,0	15742,0	1654,0	9,5%	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,7%	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,9%	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,1%	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,6%	338,2
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%	459,2
2021	41167,3	16666,8	14957,3	1709,5	10,3%	295,0

*від 2014року аналіз здійснено без урахування інформації із тимчасово окупованих територій, а саме Криму, Севастополя, частини Донбасу

Відомості щодо зайнятого та безробітного населенню України що представлені у табд. 2.1, наведені у графічному інтерпретації на рис. 2.6

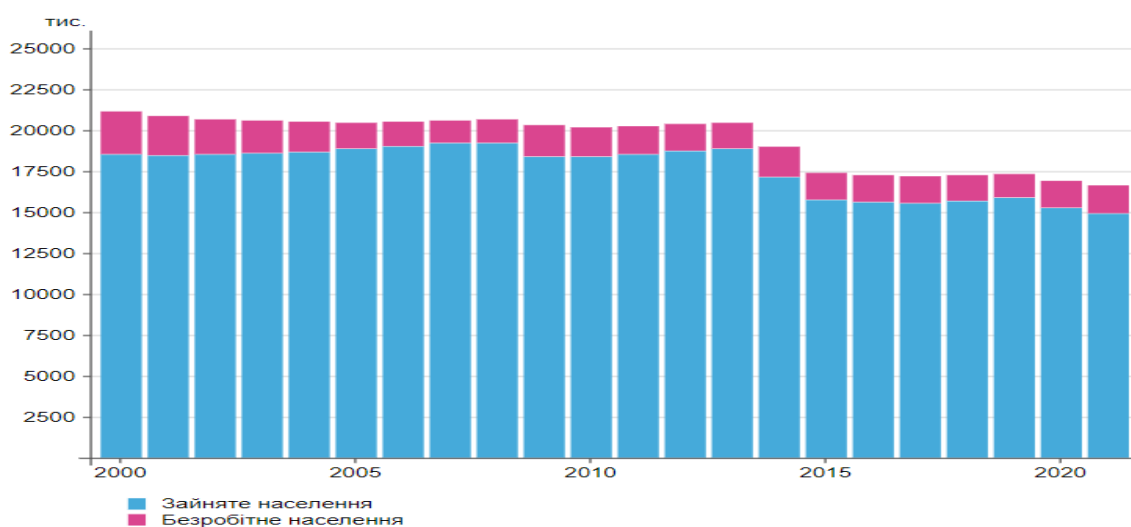

Рисунок 2.6 – Показники рівня безробіття в Україні від 2000 до 2021 р.р. [40]

2.4 Фінансові аспекти безробіття та зайнятості

Деталізована інформація про спрямування коштів на заходи щодо забезпечення рівня зайнятості населення, які передбачаються бюджетом Фонду загальнообов'язкового соціального страхування у випадках виникнення безробіття, за останні три роки (2019-2021 роки) в розрізі окремих видів видатків розглянемо у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Структура видатків бюджету Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття [41, 42, 43, 44]

Показники	2019		2020		2021	
	тис. грн	Питома вага %	тис. грн	Питома вага %	тис. грн	Питома вага %
Допомога з безробіття, у тому числі одноразова її виплата для організації підприємницької діяльності	6938040,6	81,1	6189447,1	91,9	6662027,2	93,1
Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації	546572,5	6,4	237774,6	3,5	228819,2	3,2
Видача ваучерів для підвищення конкурентоспроможності громадян	54539,8	0,7	23545,8	0,3	14631,2	0,2
Організація громадських та інших робіт	55404,8	0,7	67744,4	1	76949,3	1,1
Компенсація єдиного соціального внеску роботодавцям	130362,1	1,6	94320,2	1,4	63545,6	0,9
Інформаційні та консультаційні послуги	120155,6	1,4	75029,7	1,1	47134	0,7
Профорієнтація та її забезпечення	11247,5	0,2	5334,5	0,1	4258,9	0,1
Профілактика настання страхових випадків, допомога із часткового безробіття	11267,9	0,2	7449,0	0,1	10181,1	0,1
Здійснення заходів відповідно до Закону України «Про зайнятість населення»	657951,6	7,7	21281,4	0,4	43274,9	0,6
Інші витрати	44670,3	-	14236,2	0,2	4 664,5	-
Всього видатків	8570212,7	100	6736162,9	100	7155485,9	100

Як видно з таблиці 2.2, за досліджуваний період найвагомішу складову у видатках Фонду займають витрати щодо виплати допомоги із безробіття, у тому числі одноразові її виплати для організації безробітними особами підприємницької діяльності.

Варто зупинитися на основних факторах , які мають вплив на розмір матеріального забезпечення у випадку безробіття: причина безробіття, страховий стаж, тривалість безробіття.

Право на допомогу щодо безробіття залежно від показника страхового стажу та заробітку можуть мати: застраховані особи, які втратили роботу з причин незалежних від них; особи, які визнані в установленому порядку як безробітні.

Мінімальний розмір допомоги щодо безробіття становить 80 % від розміру прожиткового мінімуму встановленого законом для осіб працездатного віку. Однак, максимальний розмір такої допомоги не може бути вищим ніж чотирикратний розмір прожиткового мінімуму для осіб працездатного віку.

З метою стимулювання такого виду діяльності як самозайнятість серед зареєстрованих безробітних із числа застрахованих осіб, котрим виповнилося 18 років та, котрі не можуть бути працевлаштовані за участі органів центру зайнятості упродовж місяця через відсутність на ринку праці вакансії, за їхнім зверненням, допомога за безробіттям може бути виплачена одноразово для подальшої організації приватної підприємницької діяльності.

Згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» визначено, що ще одним із видів соціальних послуг є можливість професійної підготовки або перепідготовки, потенціал підвищення кваліфікації у закладах професійно-технічної освіти та закладах вищої освіти, також, закладах освіти державної служби зайнятості, на окремих підприємствах, в установах та організаціях [44].

Професійне навчання реалізовується на умовах договорів згідно актуальних на ринку праці професій за рахунок коштів ФЗДССУ у випадках безробіття. За останні три роки спостерігається суттєве скорочення розміру витрат Фонду на профпідготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації. Це обумовлено

зменшенням чисельності безробітних, які проходили навчання (табл.2.2). Так, за направленням центрів зайнятості в 2019 році професійне навчання пройшло 217 тис. безробітних осіб, у 2020 році – 202,2 тис. безробітних осіб, а у 2021 році – 178,9 тис. зареєстрованих осіб без роботи.

Відтак для підвищення рівня конкурентоспроможності безробітних осіб на ринку праці, забезпечення їх самозайнятостю, надання психологічної підтримки для формування її активної позиції в житті, мотивації до роботи центри державної служби зайнятості надалі мають сприяти організуванню професійних навчань, підвищення кваліфікації.

Не менш актуальним питанням при дослідженні ринку праці залишається процес працевлаштування осіб, які за своїм соціальним статусом не є достатньо конкурентоспроможними на ринку праці. З метою їх працевлаштування підприємствам (установам, організаціям) із чисельністю штатних працівників більше 20 осіб встановлюється квота розміром 5 % від СОЧ штатних працівників за попередній календарний рік. Роботодавці мають самостійно розрахувати зазначену квоту із урахуванням чисельності працівників пільгових категорій, які працюють на даному підприємстві.

Розглянемо механізм формування бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття (табл.2.3) як основного чинника забезпечення і дотримання соціальних стандартів у сфері зайнятості та безробіття.

Таблиця 2.3 – Структура доходів бюджету Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття

Показник	Роки		
	2019	2020	2021
Страхові внески	6403039,8	5851329,7	8280219,0
Інші надходження	36381,3	30684,2	30414,5
Кошти Державного бюджету України	9353,1	397,6	386,9
Всього	6448774,2	5882411,5	8311020,4

*Джерело: розроблено автором за даними [41, 42, 43, 44]

Аналізуючи дані табл. 2.3 прослідковуємо, що найвагоміший вклад в надходженнях вносять страхові внески платників у формі ЄСВ. З метою стимулювання роботодавців до зростання легалізації заробітної плати уряд у 2016 році пішов на непростий крок зменшивши його розмір до 22 %. Це вплинуло на суттєвого збільшення розміру середньої заробітної плати в Україні.

У даному підрозділі досліджена інформація про спрямування коштів на заходи щодо забезпечення збільшення рівня зайнятості населення, які передбачаються державними фондами в розрізі окремих видів видатків та розглянуто механізм формування бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття як основного чинника забезпечення і дотримання соціальних стандартів у сфері зайнятості та безробіття.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши сучасний стан рівня безробіття, було визначено, що проблема безробіття є домінантною не лише в Україні, а й у всьому сучасному світі. Якщо до вирішення цього питання не приклястися вчасно, то неможливо буде налагодити ефективну економічну діяльність, а відтак рівень безробіття буде безупинно зростати.

Визначено, що головною причиною безробіття є незбалансованість між попитом та пропозицією робочої сили на ринку праці. В державі має втілюватися активна політика, що складатиметься із заходів, зорієнтованих на: збільшення рівня попиту на робочу силу від підприємств державного та приватного секторів економіки; підвищення рівня конкурентоспроможності робочої сили та відповідного забезпечення співставлення робочої сили та робочих місць; удосконалення процесів працевлаштування на загальнодержавному рівні.

Результати дослідження дозволяють виокремити, що ринок праці України суттєво змінився від початку війни. Кількість вакансій зменшилася, а кількість кандидатів на ці ваканції зросла. У першому кварталі 2022 року домінував ринок пошукача. Ситуація була аналогічною у 2021 роком та 2020 роках. Щодо розмірів мінімальної, середньої та реальної заробітної плати, упродовж останніх років вони

зростають. Однак, відсотки інфляції зростають значно швидше, ніж приріст заробітної плати, що призводить до загального зубожіння населення, зменшення попиту на роботу в Україні, відтоку людей працездатного віку до Європи, Канади та США. У 2023 році прогнозують зростання ВВП на рівні 5,5 %, що даватиме можливість приросту на 10% на кількість вакансій ринку праці. Логічним є вплив на ринок праці курсу валют, який також постійно зростає.

Проведено дослідження статистичної інформації щодо рівнів зайнятості та безробіття населення України за період 2020 – 2022 років. Проаналізовано склад і структуру показників безробіття за гендерним поділом, за віковими категоріями, за областями в Україні, за видами економічної діяльності, за професійними даними, за розміром заробітної плати.

Досліджена інформація про спрямування коштів на заходи щодо забезпечення збільшення рівня зайнятості населення, які передбачаються державними фондами в розрізі окремих видів видатків та розглянуто механізм формування бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття як основного чинника забезпечення і дотримання соціальних стандартів у сфері зайнятості та безробіття.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРІШЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ

3.1 Соціально-економічні проблеми та наслідки безробіття

На основі статистичних даних наведених у роботі вище можна дійти висновків, що практично кожен четвертий із громадян України не має достатніх умов для забезпечення своїх життєвих потреб. Такі обставини спричиняють масову міграцію працездатного населення за кордон. Наша держава є відомою у світі як джерело постачання кваліфікованої та дешевої робочої сили. Трудову міграцію українців можна назвати вимушеною, оскільки цей процес є характерний для перехідної економіки.

В останні роки до війни трудова політика України помітно розвивалася, однак і сьогодні бракує цілеспрямованого, чіткого та комплексного механізму регулювання даного соціально-економічного явища. Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному аспектах, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем:

- скорочується рівень купівельної спроможності населення;
- бюджет втрачає кількість платників податків;
- бізнес та підприємства втрачають кваліфікований персонал;
- зростає тривалість періоду безробіття;
- збільшується кількість осіб, які знаходяться у пошуку роботи;
- збільшуються труднощі щодо працевлаштування;
- незахищені соціально верстви населення стають не конкурентні на ринку праці;
- збільшується навантаження на державні фонди захисту.

Розглянуті проблеми несуть за собою позитивні і негативні наслідки. Серед негативних наслідків варто відзначити такі: зниження рівня трудової активності; масова дискваліфікація; посилення ступеню соціальної напруженості; знецінення

навчання та освітніх процесів; скорочення обсягів виробництва у валовому національному продукті; зростання розміру витрат бюджетів різних рівнів на соціальну підтримку безробітних; зниження податкових надходжень до бюджетів різних рівнів [6].

Серед позитивних наслідків наведемо такі: підвищення соціальної цінності та вагомості праці та робочого місця; збільшення особистого вільного часу; право свободи щодо вибору місця роботи; зростання рівня конкуренції між працівниками; стимулювання інтенсивності та підвищення рівня продуктивності праці; можливість для тимчасово безробітної людини використовувати перерву в зайнятості для перенавчання та підвищення рівня освіти [7].

У суспільстві нагнітаються ризики соціального напруження, додаткові витрати на підтримку безробітних. В Україні необхідно забезпечити функціонування ринку праці на цивілізованих умовах. Такий ринок дозволив би громадянам оперативно знайти необхідну вакантну роботу з відповідними умовами праці, а бізнесу – працівників необхідної освіти та кваліфікації. Це стає можливим за наявної ефективної системи працевлаштування.

При процесах прогнозування подальшого розвитку ситуації щодо стану безробіття в Україні, доцільно враховувати ті фактори, які спричинятимуть як зменшення, так і зростання його рівня. До зростання рівня безробіття можуть призводити такі з них:

- необхідність подальших структурних зрушень перебудови економіки;
- дефіцит у надходженнях інвестицій щодо створення нових робочих місць, особливо для ВПО;
- підвищення розміру мінімальної заробітної плати і іншого.

Це впливає на проявлення економічних й соціальних наслідків, а саме: на скорочення обсягів виробництва у ВВП; зниження розмірів податкових надходжень до державних бюджетів різних рівнів; зростання кількості витрат щодо виплат соціальних допомог безробітним; знецінення дії ефекту від отримання вищої освіти чи професійного навчання; посилення соціальної напруженості; зниження трудової активності.

3.2 Шляхи подолання безробіття в Україні

Україна, як суверенна держава обрала ринковий шлях й намагається йти за ним. Проте, одна справа – це бажати щось робити, іншою є реальне втілення в життя плани. Основними *напрямами* щодо діяльності органів державної влади із регулювання, реформування, збереження та розвитку українського ринку праці визначено:

- подолання дефіциту у кількості робочих місць за рахунок підвищення інвестиційної активності із усіх можливих джерел фінансування для розвитку видів підприємницької діяльності;

- послідовна стабілізація якості та рівня життя населення;
- вдосконалення соціальної підтримки населення;
- розвиток сучасних систем безперервного здобуття освіти та навчання як виду найпрогресивнішої підтримки рівня якості робочої сили;

- стабілізація кадрового потенціалу і його ефективного використання;
- проведення збалансованої внутрішньої міграційної політики;

- проведення ґрунтовної пенсійної реформи;
- посилення координації міжнародної діяльності в частині інформаційного обміну з питань зайнятості;

- розвиток і підвищення рівня ефективності програм і заходів, що спрямовані на випередження процесів безробіття і залучення тимчасово безробітних до активної праці

- забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури [11].

Щоб стимулювати приватний бізнес і збільшувати темпи економічного зростання держави, а також удосконалити економічний ринковий механізм, слід надати пріоритет у розвитку малому та середньому бізнесі та паралельно скоротити витрати на утримання державного апарату. Важливим є вдосконалення системи оподаткування. Ці заходи спроможні поетапно вирішувати проблему безробіття. Під час її вирішення дії держави будуються за двома *аспектами*:

- 1) регулювання тривалості і рівня безробіття
- 2) соціальний захист людей, що постраждали від нього.

Під дією даних заходів із боку держави механізм ринку праці буде спрямовувати економіку в напрямку довготермінової рівноваги. Сьогодні Україні необхідно провадити економічну політику, що виходить за межі національних рамок. Повна зайнятість є практично не можливою і потребує провадження глибоких реформ на ринку праці та розроблення абсолютно нових концепцій щодо продуктивності праці, розподілу рівнів доходів і суспільного добробуту [11]. До прикладу, у розвинутих економічних системах створюються механізми регулювання ринку праці з інструментами державного та профспілкового втручання. Механізм сформований із суб'єктів та об'єктів, цілей функціонування, інструментів та засобів їх дії.

Щодо ринку праці в Україні, то він має розвиватися, адаптуючись до динамічних економічних та соціальних умов, але орієнтуватися на *рівні*:

- інституційний, який закріплює правила та норми щодо рівності сторін у виробничих відносинах «роботодавець – працівник»;
- суспільний, який визнання унікальної цінності людської праці;
- ринок праці – держава, як суб'єкт є посередником.

Суб'єктні інтереси держави полягають у тому, щоб трудові відносини між роботодавцем і найманим працівником були максимально прозорими, раціональними та ефективними.

Держава як регулятор ринку праці може здійснювати такі *функції* [12]:

- захисну функцію, призначену для обмеження дій, що можуть призвести до незахищеності різних верств населення;
- заохочувальну функцію, спрямовану на створення умов, за яких можуть реалізовуватися та розвиватися різні види економічної діяльності;
- обмежувальну функцію, здійснення дій для виключення окремих осіб/ груп задля неотримання ними переваг над іншими;
- директивне регулювання, що передбачає вплив урядових інституцій на функціонування ринку праці з урахуванням інтересів населення держави;

– регулювальна функція, створення економічних та фінансових інструментів (податків, субсидій), які сприятимуть зростанню пропозиції вакансій на ринку праці або зростанню рівня зайнятості.

Державне управління рівнем зайнятості населення має вирішувати принаймні три групи завдань:

1) сформувані економічні передумови для зайнятості шляхом розроблення та провадження соціально-економічної політики, яка спрямована на збереження подальший розвиток кількості ефективних робочих місць. Тобто поєднання економічної політики із політикою зайнятості;

2) розроблення та здійснення заходів, які спрямовані на провадження довгоперспективної державної політики розвитку трудового потенціалу. Заходи забезпечуватимуть суб'єктів ринку праці (бізнес, роботодавців, безробітних) повною, достовірною та оперативною інформацією;

3) розроблення програм стимулювання та активізації безробітних.

Трудовий потенціал населення України характеризується високим рівнем інтелекту. Для України реальною небезпекою є деградація структури вакантних робочих місць та людського потенціалу через скорочення рівня зайнятості у галузях та сферах, що затребують працю високої якості, і одночасне збільшення рівня зайнятості в торгівлі та посередницькій діяльності у тіньовому секторі. Характерним є збільшення довготермінового безробіття. Державна політика зайнятості має бути зосереджена на зазначених питаннях, проте натомість виплачується мізерна допомога щодо безробіттю.

Можна запропонувати окремі програми, що використовуються в державах з розвинутою економічною системою, а саме в Україні можуть впроваджуватися такі заходи:

- виплата субсидій суботам господарювання, що забезпечують роботою визначених контингентів робочої сили, для покриття частини фонду оплати праці цих працівників на обмежений проміжок часу;

- прями державні інвестиційні вкладення для створення нових робочих місць. При наявності мінімального фінансування такі програми найраціональніше

використовувати на реалізацію інфраструктурних проектів (будівництво доріг, мостів, відновлення міст після війни);

- комплексне державне регулювання рівнів попиту та пропозиції на ринку праці;

- розроблення та законодавче затвердження державних соціальних стандартів, які б відповідали ринковим умовам;

- заходи щодо забезпечення гарантій і здійснення прав громадян;

- розроблення проектів законів, зорієнтованих на розвиток трудового потенціалу та його раціональне використання;

- запровадження державної сприятливої інвестиційної політики;

- створення як державних, так і недержавних фондів для розвитку трудового потенціалу;

- реформування форм і систем оплати праці для підвищення її ефективності її функції;

- заходи щодо забезпечення умов сталого розвитку, екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони здоров'я населення;

- удосконалення страхових і пенсійних процесів на інституційному рівнях.

Удосконалення державного управління зайнятістю населення отримає потужні «важелі впливу», які поліпшать ситуацію щодо формування і ефективного використання трудового потенціалу.

Питання безробіття та зайнятості є актуальними проблемами сучасності. Основними *шляхами* її вирішення є:

- забезпечення інноваційного-інвестиційного розвитку економіки України, надання державної підтримки для розвитку та модернізації домінантних галузей у структурі національної економіки;

- посилення контролю з боку органів Державних фіскальних служб України та Державної інспекції України з питань праці за суб'єктами господарювання щодо додержання чинного законодавства про працю та зайнятості населення, чинного законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

- проведення роз'яснювальних робіт серед населення з метою усвідомлення ними значення офіційного працевлаштування, розуміння ролі державних соціальних гарантій, які забезпечують отримання матеріальних виплат застрахованим особам при настанні страхових випадків.

Висновки до розділу 3

Українське безробіття завжди було специфічним, оскільки українська економіка значною мірою є в тіньовій. Наразі в Україні триває повномасштабна війна за збереження незалежності та цілісності. Саме тому, важко говорити про реальні показники рівня безробіття, однак зрозумілим є факт їх постійного зростання.

На основі аналітичного розділу у конструктивній частині магістерської роботи згенеровано проблеми та можливі наслідки від безробіття, а відтак запропоновано основні напрями щодо діяльності органів державної влади із регулювання, реформування, збереження та розвитку українського ринку праці.

Обґрунтовано заходи, що спроможні поетапно вирішувати проблему безробіття, які побудовані на конкретних аспектах.

Ринок праці в Україні має розвиватися, адаптовуючись до динамічних економічних та соціальних умов, але розподілений за рівнями: інституційний, суспільний та рівень ринок праці.

Закумульовано функції держави як регулятора ринку праці, а відтак сформовано три групи державного управління рівнем зайнятості населення. У підсумку запропоновано окремі програми/заходи, що використовуються в державах з розвинутою економічною системою й можуть впроваджуватися в Українітакі. Чітко окреслено основні шляхи вирішення питання безробіття.

Фінансові аспекти інструментів подолання безробіття, варто умовно розділити на дві великі групи:

1. Інструменти розвитку економіки. Явище безробіття є похідним від економічного стану. При динамічному розвитку економіки в неї заходять

інвестиційні ресурси, бізнес забезпечується сприятливим бізнес-кліматом, розвиток економічної активності впливає на зменшення рівня безробіття і на підвищення рівня зайнятості. Також, необхідно говорити про стратегічні речі, які пов'язані з реформами, що будуть сприяти підвищенню рівня зайнятості, що є можливим по завершенні війни..

2. Заходи, які треба вживати безпосередньо в умовах війни. Кожна держава намагається мінімізувати негативний соціальний вплив, спричинений падінням економічної активності бізнесу, безробіттям, а відтак і зниженням рівня доходів населення. В Україні спрощені процедури реєстрації у якості статусу безробітного для виплати відповідних допомог тощо. Він може використовуватися тільки протягом дуже короткого періоду часу. Щоб вирішувати питання безробіття в коротко-, середньо- і довготерміновій перспективах, є потреба реформування інституції Державної служби зайнятості населення та її основний функцій і механізмів їх реалізації. Пріоритетну роль має відігравати держава. Вирішення проблеми поточного безробіття – організація громадських робіт та робіт із відновлення зруйнованих міст, селищ та їх соціально-економічної інфраструктури. Держава може стимулювати приватний бізнес та державні підприємства до розширення наборів робочої сили та можливості для зайнятості на протипагу скорочення персоналу.

Проведення політики щодо функціонування ринку праці залежить від пріоритетів, які стоять перед країною щодо соціально-економічного розвитку у поточному воєнному стані і в перспективі та від її фінансових і інституційних можливостей.

ВИСНОВОК

Явище безробіття тривалий час було і залишається сьогодні актуальною та важливою темою наукових досліджень. Безробіття – це явище, яке характеризує соціально-економічну ситуації в країні, коли частина активного населення працездатного віку не спроможна знайти роботи. Є різноманітні форми та види безробіття. Зокрема розглянуто такі форми безробіття як:

- фрикційне – тимчасове безробіття, пов'язане з добровільним бажанням людини перейти з однієї роботи на іншу;
- структурне безробіття, яке пов'язується із змінами в виробництві чи структурі попиту;
- циклічне, яке пов'язане із періодичними спадами виробництва, та є тимчасовим.

У даному підрозділі, також, наведено особливості прояву кожного з цих видів безробіття, та причини, що зумовлюють їх виникнення. Систематизовано проблеми, які виникають у суспільстві, а саме: зменшення кількості платників податків; зменшення у громадян купівельної спроможності і ін.. Згруповано позитивні та негативні наслідки безробіття.

Встановлено, що правове регулювання зменшення рівня безробіття та забезпечення трудової зайнятості в Україні полягає в комплексному реформуванні та контролі за зайнятістю населення, що повинно проходити одночасно з реформуванням та удосконаленням економічних відносин.

Обґрунтовано, що політика подолання рівня безробіття у державі ґрунтується проведенні аналізу тенденцій змін за попередні роки. Аналіз здійснюється із використанням наведених вище фінансових інструментів та методах їх аналізу

Проаналізувавши сучасний стан рівня безробіття, було визначено, що проблема безробіття є домінуючою не лише в Україні, а й у всьому сучасному світі. Якщо до вирішення цього питання не приклястися вчасно, то неможливо

буде налагодити ефективну економічну діяльність, а відтак рівень безробіття буде безупинно зростати.

Визначено, що головною причиною безробіття є незбалансованість між попитом та пропозицією робочої сили на ринку праці. В державі має втілюватися активна політика, що складатиметься із заходів, зорієнтованих на: збільшення рівня попиту на робочу силу від підприємств державного та приватного секторів економіки; підвищення рівня конкурентоспроможності робочої сили та відповідного забезпечення співставлення робочої сили та робочих місць; удосконалення процесів працевлаштування на загальнодержавному рівні.

Результати дослідження дозволяють виокремити, що ринок праці України суттєво змінився від початку війни. Кількість вакансій зменшилася, а кількість кандидатів на ці вакансії зростає. У першому кварталі 2022 року домінував ринок пошукача. Ситуація була аналогічною у 2021 роком та 2020 роках. Щодо розмірів мінімальної, середньої та реальної заробітної плати, упродовж останніх років вони зростають. Однак, відсотки інфляції зростають значно швидше, ніж приріст заробітної плати, що призводить до загального зубожіння населення, зменшення попиту на роботу в Україні, відтоку людей працездатного віку до Європи, Канади та США. У 2023 році прогнозують зростання ВВП на рівні 5,5 %, що даватиме можливість приросту на 10% на кількість вакансій ринку праці. Логічним є вплив на ринок праці курсу валют, який також постійно зростає.

Проведено дослідження статистичної інформації щодо рівнів зайнятості та безробіття населення України за період 2020 – 2022 років. Проаналізовано склад і структуру показників безробіття за гендерним поділом, за віковими категоріями, за областями в Україні, за видами економічної діяльності, за професійними даними, за розміром заробітної плати.

Досліджена інформація про спрямування коштів на заходи щодо забезпечення збільшення рівня зайнятості населення, які передбачаються державними фондами в розрізі окремих видів видатків та розглянуто механізм формування бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального

страхування на випадок безробіття як основного чинника забезпечення і дотримання соціальних стандартів у сфері зайнятості та безробіття.

Українське безробіття завжди було специфічним, оскільки українська економіка значною мірою є в тіньовій. Наразі в Україні триває повномасштабна війна за збереження незалежності та цілісності. Саме тому, важко говорити про реальні показники рівня безробіття, однак зрозумілим є факт їх постійного зростання.

На основі аналітичного розділу у конструктивній частині магістерської роботи згенеровано проблеми та можливі наслідки від безробіття, а відтак запропоновано основні напрями щодо діяльності органів державної влади із регулювання, реформування, збереження та розвитку українського ринку праці.

Обґрунтовано заходи, що спроможні поетапно вирішувати проблему безробіття, які побудовані на конкретних аспектах.

Ринок праці в Україні має розвиватися, адаптовуючись до динамічних економічних та соціальних умов, але розподілений за рівнями: інституційний, суспільний та рівень ринок праці.

Закумульовано функції держави як регулятора ринку праці, а відтак сформовано три групи державного управління рівнем зайнятості населення. У підсумку запропоновано окремі програми/заходи, що використовуються в державах з розвинутою економічною системою й можуть впроваджуватися в Україні такі. Чітко окреслено основні шляхи вирішення питання безробіття.

Фінансові аспекти інструментів подолання безробіття, варто умовно розділити на дві великі групи:

1. Інструменти розвитку економіки. Явище безробіття є похідним від економічного стану. При динамічному розвитку економіки в неї заходять інвестиційні ресурси, бізнес забезпечується сприятливим бізнес-кліматом, розвиток економічної активності впливає на зменшення рівня безробіття і на підвищення рівня зайнятості. Також, необхідно говорити про стратегічні речі, які пов'язані з реформами, що будуть сприяти підвищенню рівня зайнятості, що є можливим по завершенні війни..

2. Заходи, які треба вживати безпосередньо в умовах війни. Кожна держава намагається мінімізувати негативний соціальний вплив, спричинений падінням економічної активності бізнесу, безробіттям, а відтак і зниженням рівня доходів населення. В Україні спрощені процедури реєстрації у якості статусу безробітного для виплати відповідних допомог тощо. Він може використовуватися тільки протягом дуже короткого періоду часу. Щоб вирішувати питання безробіття в коротко-, середньо- і довготерміновій перспективах, є потреба реформування інституції Державної служби зайнятості населення та її основних функцій і механізмів їх реалізації. Пріоритетну роль має відігравати держава. Вирішення проблеми поточного безробіття – організація громадських робіт та робіт із відновлення зруйнованих міст, селищ та їх соціально-економічної інфраструктури. Держава може стимулювати приватний бізнес та державні підприємства до розширення наборів робочої сили та можливості для зайнятості на противагу скорочення персоналу.

Проведення політики щодо функціонування ринку праці залежить від пріоритетів, які стоять перед країною щодо соціально-економічного розвитку у поточному воєнному стані і в перспективі та від її фінансових і інституційних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник / О.А. Грішнова. – 5-те вид., оновлене. – К. : Знання, 2011. – 390 с.
2. Причини та види безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polit-sovet.com/articles/parallelnaya-ukraina/prichini-ta-vidibezrobittya-167.html>
3. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
4. Маркс К. Капітал. -Т.1. –М., 1949. -739 с.
5. Ehrenberg R., Smith R. Modern Labor Economics. Theory and Public Policy. USA. Scott, Foresman and Company. 1988.
6. Лисюк О.С. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 4(70). – С. 48-53.
7. Безробіття як соціально економічна проблема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/6_2017_ukr/40.pdf
8. Безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stud.com.ua/6271/ekonomika/bezrobittya>
9. Причини виникнення безробіття в Україні та заходи його зменшення [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://core.ac.uk/download/pdf/14059959.pdf>
10. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс]. - Режим доступу https://minjust.gov.ua/m/str_36131
11. Регулювання ринку праці в умовах сучасної світової конкуренції [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_2_2018ua/9.pdf
12. Петюх В. Ринок праці та зайнятість: навч. посіб.: Міжрегіональна академія управління персоналом. К., 1997. 120 с
13. Управління людськими ресурсами (понятійно-термінологічний словник): навч. посіб. / За ред. Г.В. Щокіна, О.В. Антонюка, М.Ф. Головатого. К.: МАУП, 2006. 496 с.

14. Ринок праці в умовах війни [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viyny-tendentsiyi-ta-perspektyvy>
15. Соціологічна група рейтинг [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://ratinggroup.ua/>
16. Сервіс з пошуку роботи GRC. UA [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://grc.ua/>
17. Сервіс з пошуку роботи Work UA [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://www.work.ua/>
18. Державний центр зайнятості [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://www.dcz.gov.ua/>
19. Платформа для проведення досліджень Gradus Research [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://gradus.app/uk/>
20. Показники зайнятості та безробіття [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://buklib.net/books/25052/>
21. Борищук А.О., Семенова К.Д. Аналіз рівня безробіття в Україні. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. 28.09.2017. № 3. С. 2.
22. Полуяктова О.В. Проблеми безробіття в Україні. Економіка і суспільство. 2016. № 2. С. 31–35.
23. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/rp/sz_br/sz_br_u/kzbr_m_u2018.htm
24. Міграція в Україні: факти і цифри. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.
25. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу: чинник безробіття / Л. І. Гальків. // Економіка і регіони. – 2009. – С. 110–113.
26. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку : колективна монографія / за ред. Е. Лібанової. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України, 2016. 328 с.

27. Ведерніков М., Юдіна М. Сучасні аспекти формування моделі ринку праці в Україні. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 22. С. 154–158.

28.. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості : [навч. посіб.] / В.С. Васильченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 252 с.

29. Конституція України [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

30. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

31. Закон України «Про особисте селянське господарство» [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>

32. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу” [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2018-%D0%BF#Text>

33. Гуць М.І. Організаційно-економічний механізм регулювання безробіття в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: 08.02.03 / М.І. Гуць; Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. — К., 2006. — 22 с.

34. Іванченко А. В. Основні складові механізмів державного регулювання зайнятості населення в Україні / А. В. Іванченко // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 1 (9). – С. 111–117

35. Мірко Н.В. Методи дослідження фінансового аналізу (стану) суб'єктів господарювання. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 6. С. 268-272

36. Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектора економіки. Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text>

37. Мармоза А. Т. Теорія статистики: підручник. Київ : Центр учбової літератури. 2013. 592 с

38. Сайт rabota.ua [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://rabota.ua/ua>

39. OLX робота [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://www.olx.ua/uk/rabota/>

40 Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/index.php/>

41 Л. І. Борисенко Фінансові інструменти забезпечення державних гарантій у сфері зайнятості [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/16447/ilovepdf_com-193-209.pdf?sequence=1&isAllowed=y

42. Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2019 рік Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття від 9 грудня 2019 р. № 369. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу www.dcz.gov.ua.

43. Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2020 рік Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 226. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.dcz.gov.ua

43 Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2021 рік Постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2021 р. № 414. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.dcz.gov.ua

44 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>

ВІДГУК
на магістерську роботу
Струк Юлії Володимирівни на тему
«РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ БЕЗРОБІТТЯ: СТАН, ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ»
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Дослідження регіональних та фінансових аспектів безробіття, його стан, причини та наслідки є актуальними питаннями в умовах надшвидких змін, що зумовлює старіння професій. Соціально-економічне явище безробіття породжує багато фінансових питань як загальнодержавного характеру, так і регіонального контексту.

На основі проведеного моніторингу літературних та наукових джерел, автором відібрано систему показників аналізу рівня безробіття та зайнятості та відокремлено дослідження фінансових інструментів.

У аналітичній частині охарактеризовано ситуацію на ринку праці, проаналізовано статистику безробіття в Україні, здійснено порівняльний аналіз показників зайнятості та безробіття, досліджено фінансові аспекти безробіття та зайнятості.

У третьому розділі роботи, за результатами проведеного аналізу виведено соціально-економічні проблеми та наслідки безробіття, а також запропоновано шляхи його подолання в Україні.

У процесі виконання роботи Юлія Струк недостатньо проявляла вміння виконувати поставлені завдання, не працювала ритмічно, не всі зауваження керівника враховувала, а саме: не розкрито регіональний контекст безробіття та його фінансову складову.

Загалом, магістерська робота є завершеною, її структура та оформлення відповідає встановленим вимогам, що дає підстави для рекомендації до захисту перед Екзаменаційною комісією з оцінкою «задовільно».

Керівник магістерської роботи, к.е.н., доц

Н. О. Гавадзин

РЕЦЕНЗІЯ

на магістерську роботу
студента II курсу, освітнього рівня «магістр»,
Спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Інституту короля Данила

Струк Юлії Володимирівни

на тему: «Регіональні аспекти безробіття: стан, фінансові аспекти, соціально-економічні наслідки»

Актуальність теми. Досягнення високого рівня зайнятості – одна з основних цілей як економічної так і соціальної політики держави. Економічна система, яка створює додаткову кількість робочих місць, має за мету збільшити об'єм суспільного продукту і тим самим в більшій мірі задовольнити матеріальні потреби населення. При неповному використанні наявних ресурсів робочої сили система працює не досягає межі своїх виробничих можливостей. Крім цього безробіття завдає значної шкоди життєвим інтересам людей, не даючи їм змоги застосувати свої вміння в тому виді діяльності, в якому людина може в найбільшій мірі проявити себе, або ж позбавляючи їх такої можливості, завдяки чому люди втрачають свій попередній соціальний статус, переживають серйозний психологічний стрес бо вимушені вирішити ряд проблем, пов'язаних із втратою роботи та змоги забезпечити нормальне життя своїм сім'ям.

Самостійні розробки і пропозиції автора. У магістерській роботі автором обґрунтовано та узагальнено теоретико-методологічні положення, здійснено ґрунтовний аналіз та розроблено пропозиції щодо подолання безробіття в Україні.

Практичне значення роботи. Реалізація внесених пропозицій та рекомендацій дозволить покращити рівень зайнятості в Україні.

Загальний висновок. Магістерська робота Струк Юлії Володимирівни на тему: «Регіональні аспекти безробіття: стан, фінансові аспекти, соціально-економічні наслідки» виконана відповідно до вимог, які ставляться МОН України до такого виду наукових робіт, допускається до захисту, а її автор заслуговує присвоєння кваліфікації «магістр фінансів, банківської справи та страхування» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:
кандидат економічних наук,
доцент, доцент управління та
бізнес-адміністрування
Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника

Підпис *Томашкевич У*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
СМШКО Орест СМШКО
«06» _____ 20 *13* р.

Ірина ПОПАДИНЕЦЬ

метадані

Заголовок

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ БЕЗРОБІТТЯ: СТАН, ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Автор

Струк Ю.В.

Науковий керівник

Наталія Гавадзин

підрозділ

King Danylo University

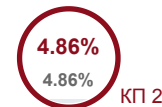
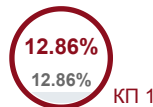
Перелік можливих спроб маніпуляцій з текстом

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1407
Інтервали		0
Мікропробіли		26
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		220

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

13985

Кількість слів

109178

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Прокручайте список та аналізуйте, особливо, фрагменти, які перевищують КП 2 (позначено жирним шрифтом). Скористайтеся посиланням "Позначити фрагмент" та перегляньте, чи є вони короткими фразами, розкиданими в документі (випадкові схожості), численними короткими фразами поруч з іншими (мозаїчний плагіат) або великими фрагментами без зазначення джерела (прямий плагіат).

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2018/	125	0.89 %
2	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/16447/ilovepdf_com-193-209.pdf	80	0.57 %
3	https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2018/	54	0.39 %
4	http://eprints.cdu.edu.ua/4682/1/bezrob.pdf	47	0.34 %
5	https://zakon.rada.gov.ua/go/n0052323-11	46	0.33 %
6	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/16447/ilovepdf_com-193-209.pdf	42	0.30 %
7	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/16447/ilovepdf_com-193-209.pdf	37	0.26 %

8	http://eprints.cdu.edu.ua/4682/1/bezrob.pdf	35	0.25 %
9	https://stud.wiki/finance/2c0b65625a2bc69a5d43b89521306c26_0.html	35	0.25 %
10	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/16447/ilovepdf_com-193-209.pdf	33	0.24 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з програми обміну базами даних (0.67 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	SUMDU/out2012/Shliahy_vdoskonalennia.pdf 7/20/2019 Sumy State University (SUMDU)	53 (5)	0.38 %
2	YFCNU/2018m/fpob/fpob_2018_059.pdf 10/29/2019 Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University(CNU) (Deanery)	24 (3)	0.17 %
3	EKT_2021_Posikera_B_EKTM_51c_.docx 12/12/2021 The Ivan Franko National University (Економічний факультет)	17 (2)	0.12 %

з Інтернету (12.19 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/16447/ilovepdf_com-193-209.pdf	448 (24)	3.20 %
2	https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2018/	220 (5)	1.57 %
3	https://zakon.rada.gov.ua/go/n0052323-11	137 (7)	0.98 %
4	http://ephshair.phdpdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/3053/C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D0%BB%D1%8E%D1%81%D0%B0%D1%80_%D0%A1_%D0%A2_%D0%90%D0%9F%D0%9A_04_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y	102 (7)	0.73 %
5	http://eprints.cdu.edu.ua/4682/1/bezrob.pdf	91 (3)	0.65 %
6	https://dumka.media/ukr/suspilstvo/1672930478-rinok-pratsi-prifrontovoyi-oblasti-kogo-narazi-shukayut-robotodavtsi-harkivshchini-ta-skillki-gotovi-platiti	85 (7)	0.61 %
7	https://stud.wiki/finance/2c0b65625a2bc69a5d43b89521306c26_0.html	68 (3)	0.49 %
8	https://vol.dcz.gov.ua/sites/vol/files/infofiles/sytuaciya_na_rp_ta_dilnist_dsz_2.pdf	57 (4)	0.41 %
9	http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_32/40.pdf	57 (4)	0.41 %
10	https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2020/01/ModScResParadigm-Kyiv-Jan2020.pdf	53 (3)	0.38 %

11	http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2788/3/MR_Vecherko_Analysis_of_financial.pdf	51 (3)	0.36 %
12	https://docplayer.net/79602706-Ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-mariupolskiy-derzhavny-universitet-rada-molodih-vchenih-debyut.html	48 (2)	0.34 %
13	http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_6_3/pdf/268-272.pdf	38 (3)	0.27 %
14	http://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/B4757BB3-C3F9-4E33-8128-A9B46EA462AD.pdf	30 (2)	0.21 %
15	http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/8551/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%281%29.pdf	24 (1)	0.17 %
16	http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Economics/5_121970.doc.htm	23 (1)	0.16 %
17	http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/8919/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1_%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%95%D0%9F%20%D0%A1%D0%A2%D0%92.pdf	22 (3)	0.16 %
18	https://zhy.dcz.gov.ua/sites/zhy/files/infofiles/1sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_zh06_10.2021.pdf	19 (3)	0.14 %
19	https://www.ua-referat.com/uploaded/zakon-vartosti-jogo-zmist-funkciyi-ta-role-u-rozvitku-tovarnog/index1.html	17 (1)	0.12 %
20	http://zn-rada.gov.ua/Proektu/Sesiya/2017/Lustopad/programa_zajnatosti_naseleennja_m.znam-janki_na_20.doc	15 (2)	0.11 %
21	http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3229/1/3451_IR.pdf	14 (1)	0.10 %
22	http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/7626/3/Rizynik_Kateruna_Viktorivna-FKm-61%20%28z%29.pdf	12 (2)	0.09 %
23	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1255524	11 (1)	0.08 %
24	https://magistr.ua/works/16/137540/	10 (1)	0.07 %
25	http://academy.gov.ua/pages/dop/138/files/e0a912bf-6be9-484a-a180-f7d05fb0d81b.pdf	9 (1)	0.06 %
26	https://kfn.ua/faq/kak-otkryt-chp-flp-v-ukraine-cherez-tsentr-zanyatosti/	9 (1)	0.06 %
27	https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/MV-05-06-2020.pdf	7 (1)	0.05 %
28	https://studopedia.com.ua/1_252957_poyasnyvalna-zapiska.html	7 (1)	0.05 %
29	https://thelib.info/politologiya/787553-na-kvalifikacijnu-robotu-bakalavra-studentci/	6 (1)	0.04 %
30	https://learn.ztu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=62249	5 (1)	0.04 %
31	https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_0.pdf	5 (1)	0.04 %
32	http://dkmstudent.at.ua/_ld/0/2____.doc	5 (1)	0.04 %

Список принятых фрагментів (немає принятих фрагментів)